

Μάθημα 4ο: Χριστολογία Χριστολογικές έριδες και πατερική παράδοση

ΣΤΑΥΡΟΥ ΓΙΑΓΚΑΖΟΓΛΟΥ
ΕΠΙΚ. ΚΑΘΗΓΗΤΗ ΔΟΓΜΑΤΙΚΗΣ

Χριστολογικές έριδες και πατερική παράδοση

- 1. Αιρετικές μονομέρειες και αποκλίσεις από τη χριστολογική διδασκαλία της Εκκλησίας**
  - 1.1. Ο Χριστός ως άνθρωπος: Οι θέσεις του Νεστορίου
  - 1.2. Ο Χριστός ως Θεός: Ο μονοφυσιτισμός του Ευτυχή
  - 1.3. Από τον μονοφυσιτισμό στον μονοθελητισμό
  - 1.4. Η χριστολογική πρόκληση της εικονομαχίας
- 2. Η συμβολή των Πατέρων της Εκκλησίας**
  - 2.1. Κύριλλος Αλεξανδρείας
  - 2.2. Δ΄ Οικουμενική Σύνοδος
  - 2.3. Μάξιμος Ομολογητής
  - 2.4. Ιωάννης Δαμασκηνός

Χριστολογικές έριδες και πατερική παράδοση

Ο Ιησούς Χριστός υπήρξε «σημείον αντιλεγόμενον». Γύρω από το πρόσωπο του Θεανθρώπου από πολύ νωρίς αναπτύχθηκαν διάφορες έριδες και αιρετικές αντιλήψεις μέσα στη χοάνη διαφόρων ιουδαϊκών, ελληνικών και ανατολικών νοοτροπιών και παραδόσεων. Ο δοκητισμός ως διαρχία πνευματικού και υλικού κατά τα ελληνικά πρότυπα σκέψης, φαίνεται ότι έκανε την εμφάνισή του ήδη λίγο πριν το τέλος του 1ου αιώνα. Ο γνωστικισμός ως διαρκικό και ιεραρχικό σύστημα με ελληνικές και ιουδαϊκές προϋποθέσεις κυριάρχησε κατά τον 2ο και 3ο αιώνα. Με σαφή αντιβιβλική και αντιχριστολογική βάση ο γνωστικισμός αποθέωσε τη «γνώση» ως την πνευματική ουσία του ανθρώπου και καταδίκασε την υλική του σύσταση. Ακολούθησε ο Άρειος με τη θεωρία του για τον Λόγο ως το πρώτο κτιστό δημιούργημα του Θεού. Κατά τον Απολινάριο, τον πρόδρομο αυτόν του μονοφυσιτισμού, ο Λόγος δεν προσέλαβε ολόκληρη την ανθρώπινη φύση, αλλά μονάχα άψυχο και άλογο σώμα. Για τον Νεστόριο ο Ιησούς δεν ήταν Θεός αλλά θεοφόρος, αφού οι δύο φύσεις του Χριστού ήταν πλήρως χωρισμένες. Και η σχέση και η συνάφειά τους ήταν ηθική. Η Παναγία ήταν απλώς Χριστοτόκος ως ανθρωποτόκος και όχι Θεοτόκος, αφού γέννησε έναν άνθρωπο στον οποίο κατόπιν ενοίκησε ο Θεός Λόγος. Ο μονοφυσιτισμός του Ευτυχούς, αντίθετα από τον Νεστόριο, πρέσβευε ότι η ανθρώπινη φύση του Χριστού απορροφήθηκε πλήρως από τη θεϊκή. Στη συνέχεια ο μονοθελητισμός, ενώ δεχόταν τυπικά τις δύο φύσεις του Χριστού, αναγνώριζε, ωστόσο, μονάχα, μία θέληση και μία ενέργεια στον Χριστό. Ο κύκλος των χριστολογικών ερίδων και αμφισβητήσεων φαίνεται να κλείνει οριστικά για την Εκκλησία με την εικονομαχική έριδα και την Ζ΄ Οικουμενική Σύνοδο που σήμανε την αναστήλωση των εικόνων και τον θρίαμβο της Ορθοδοξίας. Οι εικονομάχοι, αρνούμενοι τη δυνατότητα εικαστικής αναπαράστασης του Χριστού και των αγίων,

αρνούνταν τη θεολογία της ενανθρώπισης και των σωτηριολογικών συνεπειών της για τον άνθρωπο και για ολόκληρη την κτίση και την ιστορία. Στην ενότητα αυτή πέρα από τις χριστολογικές έριδες και αιρέσεις θα γίνει συνθετική αναφορά στην πατερική χριστολογία του αγίου Κυρίλλου Αλεξανδρείας και της Δ΄ Οικουμενικής Συνόδου, του αγίου Μαξίμου του Ομολογητή και της ΣΤ΄ Οικουμενικής Συνόδου καθώς και του αγίου Ιωάννη Δαμασκηνού και της Ζ΄ Οικουμενικής Συνόδου.

Αιρετικές μονομέρειες και αποκλίσεις από τη χριστολογική διδασκαλία της Εκκλησίας Ο Χριστός ως άνθρωπος: Οι θέσεις του Νεστορίου

Στη σύντομη διάρκεια της πατριαρχείας του ο Νεστόριος (328-431) κατόρθωσε να αναστατώσει την Εκκλησία με την εμπλοκή του στις χριστολογικές έριδες. Ακολουθώντας τις ακραίες χριστολογικές απόψεις του Παύλου Σαμοσατέα και της παλαιάς αντιοχειανής σχολής, αλλά και με βάση τις θέσεις του Διόδωρου Ταρσού (+392) και του Θεοδώρου Μοψουεστίας (+428), επέκρινε τον όρο *Θεοτόκος* για την Παναγία και εισηγήθηκε τον όρο *Χριστοτόκος*. Για τον Νεστόριο άλλο είναι ο Θεός Λόγος και άλλο ο άνθρωπος Ιησούς. Ο γεννηθείς και σταυρωθείς και ταφείς υπήρξε άνθρωπος και όχι Θεός. Ο Θεός απλώς διήλθε από την Χριστοτόκο Μαρία, η οποία δεν γέννησε Θεόν αλλά έναν κοινό άνθρωπο. Η αντίληψη αυτή εμπεριέχει γνωστικά στοιχεία, μιας και αποτελεί σαφώς γνωστική διδασκαλία ότι ο Ιησούς διήλθε δια της Μαρίας, όπως ακριβώς διέρχεται το νερό μέσα από κάποιο σωλήνα. Ο Ιησούς δεν ήταν Θεός αλλά μονάχα θεοφόρος. Κατά τον Νεστόριο κάθε φύση εισάγει και πρόσωπο. Δύο διαφορετικές φύσεις, όπως η θεία και η ανθρώπινη δεν είναι δυνατό να ενωθούν πραγματικά, αλλά μονάχα να έλθουν σε κάποια συνάφεια σε μία «κατ' ευδοκίαν» ηθική και βουλευτική ένωση. Οι δύο φύσεις ήταν ανέπαφες και τα ιδιώματα του Θεού Λόγου δεν μεταδόθηκαν στον άνθρωπο Ιησού. Εν τέλει, η Μαρία παραμένει ανθρωποτόκος. Ο Νεστόριος υποστήριζε την ύπαρξη δύο ασύνδετων φύσεων και δύο προσώπων στον Χριστό. Ωστόσο, ο Χριστός υπήρξε, κατά κάποιο τρόπο, «μοναδικόν πρόσωπον». Μόνο που το πρόσωπο αυτό δεν ήταν ούτε ο Θεός Λόγος ούτε ο άνθρωπος Ιησούς, αλλά ένα άλλο (τρίτο πρόσωπο, ηθικό ή «νομικόν πρόσωπον» για τις ανάγκες της οικονομίας) κοινό πρόσωπο των δύο φύσεων που συνδέονταν εξωτερικά.

Ο Χριστός ως Θεός: Ο μονοφυσιτισμός του Ευτυχί

Αν η διαδεδομένη κατά την περίοδο αυτή αντίληψη, ότι κάθε φύση εισάγει και ξεχωριστό πρόσωπο, υπήρξε η διελκυστίνδα του Νεστορίου, ο Ευτυχής προσπάθησε να αποφύγει τον σκόπελο αυτό, δηλαδή να αναγνωρίσει δύο πρόσωπα στον Χριστό, και προτίμησε να θυσιάσει τη μία φύση. Έτσι ο Ευτυχής έγινε ο εισηγητής του μονοφυσιτισμού κατεξοχήν. Πράγματι, μετά τον θάνατο των πατριαρχών Ιωάννη Αντοχείας, Κυρίλλου Αλεξανδρείας και Πρόκλου Κωνσταντινουπόλεως, οι οποίοι με την ισορροπημένη χριστολογική διδασκαλία τους διατηρούσαν την ειρήνη στις χριστολογικές συζητήσεις, ο αρχιμανδρίτης Ευτυχής στην Κωνσταντινούπολη θα επιχειρήσει να καταπολεμήσει τον νεστοριανισμό, οδηγώντας σε ακραία σημεία την αλεξανδρινή χριστολογία. Τα πράγματα οξύνθηκαν ακόμη περισσότερο, όταν ο Διόσκορος Αλεξανδρείας παρουσιάστηκε ως προστάτης του Ευτυχούς, ο οποίος δεν διέθετε ασφαλώς μια συστηματική και συγκροτημένη διδασκαλία. Ακολουθώντας και ανανεώνοντας τις θέσεις του Απολιναρίου, ο Ευτυχής υποστήριζε «δύο φύσεις προ της ενώσεως, μία φύσις μετ' αυτήν». Η θέση του ήταν απλή και συνοψιζόταν στην ακόλουθη

πρόταση: «Ομολογώ εκ δύο φύσεων γεννηθήναι τον Κύριον ημών προ της ενώσεως, μετά δε την ένωσιν μίαν φύσιν ομολογώ». Για λόγους ευσεβείας ο Ευτυχής δέχεται μία ένωση κατά την οποία η θεϊκή δύναμη ακύρωσε και εξοβέλισε την ανθρώπινη. Έτσι από την άκρα ηθικοκρατία του Νεστορίου ο Ευτυχής οδηγήθηκε σε μian άκραία πνευματοκρατία. Η κοινωνία Θεού και ανθρώπου δεν πραγματώνεται στο πεδίο μιας ιστορικής σχέσης κτιστού και ακτίστου, αλλά σε μία εκτός της ιστορίας απόδραση σε ένα μυστικιστικό και νοερό πλαίσιο, όπου κυριαρχεί αποκλειστικά το θεϊκό στοιχείο. Συνάμα, ο Ευτυχής υποστήριζε, όπως παλιότερα οι δοκίτες, ότι ο Χριστός περιέφερε σώμα στην επίγεια οικονομία του, το οποίο, όμως, δεν ήταν ομοούσιο με εμάς, επειδή, εν τέλει, υπήρξε μόνον Θεός. Έτσι η απολιναριστικής προέλευσης φράση «μία φύσις του Θεού Λόγου σαρκαωμένη», την οποία ορθόδοξα ερμήνευε και χρησιμοποιούσε ο Κύριλλος Αλεξανδρείας, κατέληξε στον Ευτυχή απλώς σε «μία φύσις του Θεού Λόγου». Η διδασκαλία του Ευτυχούς, όπως μάλιστα υποστηριζόταν από τον Διόσκορο Αλεξανδρείας, προκάλεσε την Δ΄ Οικουμενική Σύνοδο στη Χαλκηδόνα.

Από τον μονοφυσιτισμό στον μονοθελητισμό

Ο Μονοθελητισμός ξεπήδησε οργανικά από τον μονοφυσιτισμό. Αν ο Χριστός έχει μία φύση, τότε έχει και μία θέληση και κατ' ακολουθία μία ενέργεια. Μπορεί, όμως, κάποιος να είναι μονοθελής, δίχως να είναι μονοφυσίτης; Ο Χριστός έχει δύο φύσεις, αλλά ως ενιαίο πρόσωπο, δεν μπορεί παρά να έχει μία θεανθρώπινη θέληση και ενέργεια, τη λεγόμενη «θεανδρική». Με τη διατύπωση «δύο φύσεις και μία ενέργεια» ή «μία φύσις του Θεού Λόγου σαρκαωμένη και μία ενέργεια», επιχειρήθηκε να γίνει η ένωση μονοφυσιτών και ορθόδοξων στην Αλεξάνδρεια το 633. Η άποψη αυτή, ύστερα από αλληπάλληλες διαμεσολαβητικές προσπάθειες που έγιναν ήδη από τον 5ο αιώνα και εφεξής, φαίνεται ότι προτάθηκε τον 7ο αιώνα ως λύση για λόγους πολιτικής σκοπιμότητας, ώστε να επέλθει συμφωνία και επιστροφή στους κόλπους της Ορθοδοξίας των σημαντικών πληθυσμών των μονοφυσιτών στις παρυφές και στις ακρώρειες της αυτοκρατορίας, οι οποίοι δεν ακολούθησαν τις αποφάσεις της Δ΄ Οικουμενικής Συνόδου. Προσπαθώντας να αποφύγει τις ορθόδοξες αντιρρήσεις, ο πατριάρχης Σέργιος αντί του όρου «μία ενέργεια», χρησιμοποίησε τη διατύπωση «εις ο ενεργών Χριστός». Ο πάπας Ονώριος προτίμησε τον όρο «μία θέλησις». Έτσι δίπλα στον μονοθελητισμό, ανεφάνη παράλληλα και ο μονοενεργητισμός. Οι εισηγητές της νέας χριστολογικής απόκλισης του μονοενεργητισμού και του μονοθελητισμού ήταν ο Σέργιος Κωνσταντινουπόλεως και οι διάδοχοί του Πύρρος και Παύλος, ο Κύρος Αλεξανδρείας και ο Μακάριος Αντιοχείας, ενώ θεωρητικός υποστηρικτής τους υπήρξε και ο Θεόδωρος επίσκοπος Φαράν, οι οποίοι καταδικάστηκαν από την ΣΤ΄ Οικουμενική Σύνοδο. Τον μονοθελητισμό και μονοενεργητισμό πολέμησαν με τα κείμενά τους ο Σωφρόνιος Ιεροσολύμων και ο Μάξιμος Ομολογητής, στο έργο των οποίων στηρίχθηκε η ΣΤ΄ Οικουμενική Σύνοδος.

Η χριστολογική πρόκληση της εικονομαχίας

Ο αυτοκράτορας Λέων Γ΄ ο Ίσαυρος, θεωρείται ως ο πρώτος υποκινητής της εικονομαχικής έριδας. Αντιλαμβανόταν την απόδοση τιμής στις εικόνες ως ειδωλολατρία. Ο γιός και διάδοχός του Κωνσταντίνος Ε΄ προχώρησε ένα βήμα παραπάνω. Η προσκύνηση των εικόνων είναι όχι απλά ειδωλολατρία αλλά αίρεση και για τον λόγο αυτό συγκάλεσε μεγάλη σύνοδο στην Ιέρεια το 754. Η σύνοδος αυτή έκανε λόγο «περί της απατηλής των

ομοιωμάτων χρωματουργίας», η οποία δεν συμβιβάζεται με την πνευματική λατρεία του Θεού, αλλά με τη λατρεία των κτισμάτων. Όσοι εικονίζουν την ανθρώπινη φύση του Χριστού είναι νεστοριανοί. Αν συγχέουν τις δύο φύσεις και τις εικονίζουν μαζί, τότε πρόκειται για μονοφυσίτες. Η μοναδική εικόνα που γίνεται δεκτή είναι η «εικόν του ζωοποιού σώματος» του Χριστού, η οποία ενυπάρχει στη Θεία Ευχαριστία. Στη ληστρική αυτή σύνοδο αναθεματίζεται, μεταξύ άλλων, ο Ιωάννης Δαμασκηνός ως σαρακηνόφρονας, εικονολάτρης και φαλσογράφος. Στη Ζ΄ Οικουμενική Σύνοδο της Νικαίας το 787, την οποία συνεκάλεσε με τη βοήθεια του Ταρασίου, πατριάρχη Κωνσταντινουπόλεως, η οποία αποκήρυξε τη σύνοδο της Ιέρειας και εξέφρασε πανηγυρικά την ορθόδοξη διδασκαλία για τις άγιες εικόνες. Έκτοτε, η Α Κυριακή της Τεσσαρακοστής εορτάζεται ως εορτή του θριάμβου της Ορθοδοξίας.

Πέρα από τους ποικίλους πολιτικούς, ιδεολογικούς, πολιτισμικούς, κοινωνικούς και οικονομικούς λόγους που γέννησαν και έθρεψαν την εικονομαχική έριδα, η εικονομαχία αμφισβήτησε έμπρακτα τη σωτηριολογική συνέπεια της ενανθρώπισης. Στη εικόνα δεν εικονίζεται η θεία φύση αλλά η υπόσταση του ενανθρωπήσαντος Θεού και Λόγου, ενώ η τιμή και η προσκύνηση δεν αφορά τα υλικά στοιχεία αυτά καθαυτά, αλλά διαβαίνει προς το εικονιζόμενο πρόσωπο. Μάλιστα, μέσω της ενανθρώπισης του Θεού και Λόγου, η ανθρώπινη φύση και γενικότερα η κτίση και η ύλη αγιάζονται. Κάτω από θεολογικές προϋποθέσεις, η ύλη μπορεί να αποτελέσει *εικόνα* και *σύμβολο*, το οποίο μπορεί να εκφράσει την αλήθεια της ενανθρώπισης. Εν τέλει, η άρνηση της εικόνας μαρτυρεί την υποτίμηση ή και την απόρριψη της ανθρώπινης φύσης του Χριστού και την επάνοδο σε μία μονοφυσιτική χριστολογία.

Η συμβολή των Πατέρων της Εκκλησίας

Κύριλλος Αλεξανδρείας

Ο Κύριλλος υπήρξε πρωταγωνιστής στη συγκρότηση της δογματικής θεολογίας και ιδιαίτερα της χριστολογίας της Εκκλησίας, όπως μάλιστα αποτυπώθηκε στη Δ Οικουμενική Σύνοδο. Για τον Κύριλλο, η χριστολογία είναι το κέντρο και η αφετηρία της δογματικής διδασκαλίας της Εκκλησίας. Το θεολογικό του υπόμνημα στο κατά Ιωάννην με επίκεντρο την ενανθρώπιση του Θεού και Λόγου και τις σωτηριολογικές και ανθρωπολογικές της συνέπειες παραμένει έξοχο δείγμα της πατερικής ερμηνευτικής πρόσληψης της Αγίας Γραφής. Στη γραμμή του Μ. Αθανασίου, ο Κύριλλος δίδασκε ότι ο Λόγος προσέλαβε πλήρως την ανθρώπινη φύση (σώμα και ψυχή) με την οποία ενώθηκε η θεία φύση καθ' υπόστασιν. Σε πλήρη αντίθεση προς τον Απολινάριο, ο Κύριλλος τόνιζε την πληρότητα και ακεραιότητα της ανθρώπινης φύσης, την οποία προσέλαβε ο Υιός και Λόγος σαρκούμενος. Παράλληλα έκανε λόγο για τη μη τροπή της ανθρώπινης φύσης σε θεία σε ένα πλαίσιο περιχώρησης και αντίδοσης των ιδιωμάτων τους. Όταν στην Αγία Γραφή λέγεται ότι ο Ιησούς έπαθε ή σταυρώθηκε ή έκλαψε ή φοβήθηκε, τότε αυτά λέγονται ανθρωποπαθώς και όχι θεοπρεπώς, εφόσον αφορούν την ανθρωπότητα που ο Λόγος ανέλαβε. Εφόσον, όμως, ολόκληρη η ανθρώπινη φύση προσελήφθη, τότε τα ιδιώματα της αυτά λέγονται πλέον για τον Χριστό γενικά. Με τον τρόπο αυτό θεμελιώνει το σωτηριολογικό πλαίσιο του τρόπου ένωσης και περιχώρησης των δύο εν Χριστώ φύσεων. Ο Κύριλλος κάνει λόγο για αδιάστατη ανάκραση ή περίσφιγξη των δύο ανόμοιων και ασύγχυτων φύσεων στον ένα Υιό και Λόγο. Για τον λόγο αυτό, το

όνομα Θεοτόκος με το ειδικό του περιεχόμενο αποτελεί σταθερά το θεολογικό θεμέλιο της χριστολογικής του διδασκαλίας.

Δεν πρόκειται για απλή ενοίκηση ή κατ' ευδοκίαν συνάφεια της θεότητας στην ανθρωπότητα, όπως πρέσβευε ο νεστοριανισμός, αλλά για πραγματική ένωση των δύο φύσεων. Ο Υιός και Λόγος δεν εισήλθε σε άνθρωπο, αλλά έγινε άνθρωπος. «...Οὐχ ὡς ἐν ἀνθρώπῳ γεγονότα προσκυνήσωμεν, ἀλλ' ὡς αὐτὸ κατὰ φύσιν γενόμενον ἄνθρωπον...» (Πασχάλιος ομιλία ΙΓ: PG 77, 705AB). Δίχως την πλήρη και απόλυτη ένωση των δύο φύσεων του Χριστού, το έργο της σωτηρίας του ανθρώπου δεν μπορεί να πραγματοποιηθεί. Το σωτηριολογικό αυτό κίνητρο ως βίωμα και ως φρόνημα της Εκκλησίας ήταν ο άξονας της εργώδους θεολογικής διδασκαλίας του Κυρίλλου, η οποία ολοκληρώθηκε με το έργο της Δ' Οικουμενικής Συνόδου. Ο Κύριλλος εισήλθε εξ αρχής στον θεολογικό αγώνα, απαντώντας στις θέσεις του Νεστορίου με τις περίφημες επιστολές προς αυτόν και προς άλλους αντιοχειανούς θεολόγους, όπως ο Ιωάννης Αντιοχείας και ο Θεοδώρητος Κύρου. Προκρίνοντας μάλιστα την ειρήνη και την καταλλαγή σε μία παρατεταμένη ένταση και αναστάτωση της Εκκλησίας και της αυτοκρατορίας μέχρι την Έκθεση Πίστεως των Διαλλαγών, η οποία οδήγησε στην Δ' Οικουμενική Σύνοδο, ο Κύριλλος εφάρμοσε μία άκρως ποιμαντική θεώρηση του θεολογικού διαλόγου μεταξύ αλεξανδρινών και αντιοχειανών. Έτσι στον αγώνα του να περισωθεί το θεολογικό νόημα των πραγμάτων και όχι απλώς των ονομάτων, κατά την πάγια και διαχρονική ερμηνευτική μέθοδο των πατέρων της Εκκλησίας, προέβη ακόμη και σε διαφοροποιήσεις της θεολογικής ορολογίας, ανάλογα με τη χρήση και το εκάστοτε περιεχόμενό της.

Το μείζον θεολογικό πρόβλημα δεν είναι, αν υπάρχουν δύο φύσεις στον Χριστό, αλλά ο τρόπος της σχέσης και ένωσής τους. Μολονότι ενίοτε ταυτίζει και ο Κύριλλος τον όρο *φύσις* με τον όρο *υπόστασις*, εν τούτοις είναι ξεκάθαρο ότι η ένωση των δύο φύσεων είναι υποστατική. Η υπόσταση των δύο φύσεων είναι ο Υιός και Λόγος του Θεού. Ο Χριστός είναι «εἷς ἐξ ἄμφοῖν», διακρίνεται «εἰς δύο φύσεις», αλλά δεν διαιρείται ή διχοτομείται. Στη χριστολογία του Κυρίλλου, όλα πραγματοποιούνται δια το ενιαίο της υποστάσεως του Θεού Λόγου. Έτσι η απολιναριστική φράση «μία φύσις του Θεού Λόγου σεσαρκωμένη» (ειλημμένη από την προς Ιοβιανόν Επιστολή του Απολιναρίου, η οποία κυκλοφορούσε υπό το όνομα του Μ. Αθανασίου) στον Κύριλλο σημαίνει την πραγματική ένωση των δύο φύσεων στην υπόσταση-πρόσωπο του Θεού και Λόγου, δηλαδή το «εν πρόσωπον του ενσαρκωθέντος Λόγου». Κατά την ασύγχυτη ένωση των δύο φύσεων, πραγματοποιήθηκε μετάδοση των ιδιωμάτων, έτσι ώστε να μπορούμε να πούμε ότι ο Θεός Λόγος, μολονότι απαθής κατά τη θεία φύση του, υφίστατο τα αδιάβλητα πάθη κατά την ανθρωπότητά του, η οποία προσέλαβε τα ιδιώματα της θεότητας. Για τον λόγο αυτό, η ανθρώπινη φύση του Χριστού αποτελεί ανεξάντλητη πηγή ζωής για ολόκληρη την ανθρωπότητα. Τούτο κατέστη δυνατό, λόγω της μοναδικότητας του προσώπου του.

Η διδασκαλία του Κυρίλλου για την υποστατική ένωση των δύο εν Χριστώ φύσεων αποτέλεσε όντως τη βάση της Δ' Οικουμενικής Συνόδου, αλλά και της θεολογίας του Μαξίμου Ομολογητή και του Ιωάννη Δαμασκηνού. Η Παρθένος Μαρία είναι και πρέπει να ονομάζεται Θεοτόκος. Ο ενανθρωπήσας Θεός εισέρχεται στην ιστορία για να ενσωματώσει με τη μυστηριακή ζωή του στο σώμα του, στην Εκκλησία, τους πολλούς και

δηρημένους ανθρώπους με τη χάρη του Αγίου Πνεύματος, ανακαινίζοντας πλήρως τη δημιουργία στα έσχατα της Βασιλείας.

Δ' Οικουμενική Σύνοδος

Οι σοβαρές χριστολογικές έριδες και αιρέσεις, κυρίως του Απολιναρίου, του Νεστορίου και του Ευτυχούς, οδήγησαν αρχικά στην πραγματοποίηση της Γ' Οικουμενικής Συνόδου στην Έφεσο το 431 και πολύ σύντομα το 451 στη σύγκλιση της Δ' Οικουμενικής Συνόδου στη Χαλκηδόνα. Ο όρος της Συνόδου συνθέτει την προηγούμενη πατερική χριστολογία, τον Τόμο του πάπα Λέοντα Α' και την Έκθεση Πίστεως των Διαλλαγών, που συντάχθηκε από τον Θεοδώρητο Κύρου και υπεγράφη από τον Κύριλλο Αλεξανδρείας και από τον Ιωάννη Αντιοχείας στη βάση της χριστολογικής διδασκαλίας του Κυρίλλου. Κύριο θεολογικό χαρακτηριστικό του όρου αναδεικνύεται ο ισχυρός τονισμός της ενιαίας υποστάσεως ή του προσώπου του Χριστού. Ο Χριστός τονίζεται ότι είναι «ένας και ο αυτός» κατά την υπόσταση και διπλός κατά τις φύσεις. Με τον τρόπο αυτό αναιρούνται οι αιρέσεις και του νεστοριανισμού και του μονοφυσιτισμού. Συνάμα με τη σαφή αναφορά στην πληρότητα της ανθρώπινης φύσης «εκ ψυχής λογικής και σώματος» καταδικάζεται ο απολιναρισμός. Ωστόσο, η υποστατική ένωση των δύο φύσεων προσδιορίζεται με τα επιρρήματα «ασυγχύτως, ατρέπτως, αδιαιρέτως, αχωρίστως». Τα δύο πρώτα απευθύνονται κατά του μονοφυσιτισμού και τα άλλα δύο κατά του νεστοριανισμού. Η ανθρώπινη φύση, καθεαυτήν ανυπόστατη, ενυποστασιάζεται στην υπόσταση του Λόγου. Εν τέλει, η ανθρωπότητα δεν είναι ανυπόστατη ούτε και αυθυπόστατη αλλά *ενυπόστατη*, όπως θα εξηγήσουν αργότερα ο Λεόντιος Βυζάντιος και ο Ιωάννης Δαμασκηνός. Η ανθρώπινη φύση έχει υπόσταση τον ίδιο τον Θεό Λόγο. Έτσι μονάχα είναι δυνατό να υπάρξουν σωτηριολογικές και υπαρκτικές συνέπειες για ολόκληρη την ανθρωπότητα και την κτίση. Ο δογματικός όρος της Χαλκηδόνας αποσαφήνισε πλήρως τους όρους *φύσις, ουσία, υπόστασις, πρόσωπον*. Η *φύσις* και η *ουσία* σημαίνει το κοινόν. Το *πρόσωπον* και η *υπόστασις* σημαίνει το ιδιαίτερο, το μοναδικό και ανεπανάληπτο. Ένα πρόσωπο μπορεί να είναι φορέας μιας φύσεως όπως στην Αγία Τριάδα και στους ανθρώπους. Μάλιστα, ο Χριστός, ως υπόσταση ή πρόσωπο του Λόγου, είναι φορέας δύο φύσεων συνάμα, της θείας και της ανθρώπινης. Δεν υπάρχει φύση ή ουσία απρόσωπη και ανυπόστατη και αντίστροφα δεν υπάρχει υπόσταση ή πρόσωπο δίχως φύση ή ουσία. Κάθε πρόσωπο μπορεί να είναι φορέας μιας φύσης ή περισσότερων από μία, όπως συμβαίνει στη σύνθετη υπόσταση ή πρόσωπο του ενανθρωπήσαντος Λόγου. Μία υπόσταση και ένα πρόσωπο διακρατεί, υποστασιάζει, αποτελεί φορέα δύο φύσεων, της θεότητας και της ανθρωπότητας και μάλιστα όπως έλεγε ο Κύριλλος Αλεξανδρείας «εξ άκρας συλλήψεως». Η ανθρώπινη φύση έχει ως υπόσταση τον ίδιο τον Θεό Λόγο, δηλαδή το αρχέτυπό της. Οι δύο φύσεις δεν εισάγουν κατ' ανάγκη και δύο πρόσωπα, όπως πίστευαν ο Νεστόριος και ο Ευτυχής και επιχειρούσαν να το αποφύγουν καθένας με τον τρόπο του. Στη περίπτωση του Χριστού το «όλος» αναφέρεται στην υπόσταση του Θεανθρώπου. Δια το ενιαίον της υποστάσεως του Θεού Λόγου, η μία φύση αντιδίδει στην άλλη τα δικά της ιδιώματα ή γνωρίσματα. Έτσι ο Χριστός είναι άκτιστος και κτιστός, απαθής και παθητός, Θεός και άνθρωπος. Η αντίδοση ή περιχώρηση αυτή των ιδιωμάτων δείχνει πως ότι κάνει, είτε κατά τη θεότητα είτε κατά την ανθρωπότητα, αναφέρεται πάντοτε στην υπόσταση του Χριστού ως Θεού και Λόγου. Η διδασκαλία της Δ' Οικουμενικής Συνόδου για το πρόσωπο του Χριστού, όπως και ολόκληρη η πατερική χριστολογία, εμπεριέχει καίριες σωτηριολογικές και υπαρξιακές συνέπειες για τον

άνθρωπο και τον κόσμο ολόκληρο. Ο Χριστός ως Θεάνθρωπος είναι ο Σωτήρας του κόσμου, όχι γιατί προσφέρει μία ηθική διδασκαλία ή μια μυστικιστική και νοερή απόδραση από την ιστορία, αλλά γιατί αυτός ο ίδιος είναι η υπέρβαση της φθοράς και του θανάτου στην κτίση και στην ιστορία, και γιατί η ύπαρξή του μπορεί να μεταδώσει τον δικό της τρόπο υπάρξεως προς όλη την ανθρωπότητα. Στο πρόσωπο του Χριστού το κτιστό και το άκτιστο ενώθηκαν «ασυγχύτως, ατρέπτως, αδιαιρέτως, αχωρίστως», δηλαδή δίχως να χάσουν την ετερότητα και την ξεχωριστή ταυτότητά τους. Καμία απόσταση δεν υφίσταται πλέον μεταξύ κτιστού και ακτίστου παρόλη τη διάκριση και τη διαλεκτική τους σχέση. Η υπέρβαση της φθοράς και του θανάτου που πραγματοποιήθηκε εν Χριστώ μπορεί να μεταδοθεί προς όλη την ανθρωπότητα. Ο θάνατος μπορεί να νικηθεί, εάν πραγματοποιηθεί το αδιαιρέτως μεταξύ κτιστού και ακτίστου. Για να γίνει αυτό δυνατό, το κτιστό οφείλει να ριζώσει υπαρκτικά και ελευθέρα στο άκτιστο, να κοινωνεί με κάτι εκτός του εαυτού του, δηλαδή με τον Χριστό και μέσω του Χριστού με όλα τα όντα. Δηλαδή, να πραγματώσει τη ζωή ως σχέση και ως αγάπη εν ελευθερία. Μοναδική δυνατότητα επιβίωσης του κτιστού είναι η αγαπητική σχέση εν Χριστώ. Αυτό αποτελεί και την οντολογική-υπαρκτική σωτηρία του. Ο Χριστός με την Ανάστασή του ενσαρκώνει ακριβώς αυτή την εν ελευθερία και αγάπη διαλεκτική σχέση κτιστού και ακτίστου. Η άρση της διαλεκτικής κτιστού και ακτίστου, η άρση των επιρρημάτων που προσδιορίζουν τον τρόπο της ένωσης, σημαίνει αναγκαιότητα, υποταγή, εξουσία, αυτάρκεια, αναδίπλωση στον κλειστό εαυτό και όχι ελευθερία και αγάπη. Το δόγμα της Χαλκηδόνας βιώνεται υπαρξιακά στη μυστηριακή και ασκητική ζωή της Εκκλησίας, όταν ο άνθρωπος υπερβαίνει τη βιολογική του υπόσταση και από άτομο γίνεται πρόσωπο που κοινωνεί με τον Χριστό ως μέλος του σώματός του που είναι η Εκκλησία, όταν ζει ευχαριστιακά και διαπροσωπικά, όταν αποκτήσει μια νέα χριστοκεντρική ύπαρξη, η οποία ριζώνει στην άκτιστη υπόσταση του Θεανθρώπου Χριστού.

Μάξιμος Ομολογητής

Η θεολογία του αγίου Μαξίμου του Ομολογητή αντιμετώπισε τον μονοθελητισμό με βάση τη διδασκαλία περί των δύο φυσικών θελημάτων του Χριστού και τον χαρακτήρα του γνωμικού θελήματος. Ο Χριστός έχει δύο φύσεις και δύο φυσικά θελήματα και δύο ενέργειες. Η αντίθεση που υπάρχει μεταξύ των δύο φύσεων, ισχύει και μεταξύ των δύο θελέσεων ή ενεργειών του Χριστού. Εφόσον ο Χριστός έχει μία υπόσταση και δύο φυσικά θελήματα ή ενέργειες, το θείο θέλημα, όταν υπάρχει ανάγκη, παραχωρεί στην ανθρώπινη φύση την άδεια να ενεργήσει αυτά που της ανήκουν και την εκφράζουν (τα αδιάβλητα πάθη). Ωστόσο, παρά την ετερότητα των δύο φυσικών θελημάτων δεν υφίσταται αντιγνωμία ή εναντιότητα, καθόσον το ανθρώπινο θέλημα εναρμονίζεται με το θείο θέλημα. Ο ένας Χριστός διακρατεί και το θείο και το ανθρώπινο θέλημα. Στην όλη συζήτηση διαμορφώθηκε το λεγόμενο *φυσικό θέλημα* και το λεγόμενο *γνωμικό θέλημα*. Το γνωμικό θέλημα αφορά τα αυτεξούσια και λογικά όντα και εκφράζει το *πώς* της θελήσεως και αφορά τον *θέλοντα* και συνεπώς «ου της φύσεως υπάρχον αφοριστικόν, αλλά προσώπου κυρίως και υποστάσεως» (Περί δύο θελημάτων, 91, 192). Έτσι άλλο είναι η θέληση και άλλο το *πώς* της θελήσεως που αναφέρεται στον θέλοντα. Χρειάζεται πάντως να τονιστεί ότι το *γνωμικό θέλημα είναι ίδιον του ανθρώπου* και μάλιστα μετά την πτώση το γνωμικό θέλημα δύναται να στασιάζει προς τη φορά της φύσης και να προκαλεί αλλοτρίωση της φύσεως και του προσώπου. Αν ο Χριστός είχε ένα θέλημα και μάλιστα γνωμικό τότε γίνεται ψιλός και κοινός άνθρωπος, επιλέγοντας το καλό κατά γνώμην. Σε κάθε περίπτωση το γνωμικό

θέλημα είναι γνώρισμα της υπόστασης των κτιστών όντων και δεν είναι δυνατό να υφίσταται στο πρόσωπο του Χριστού. Αν δηλαδή ο Χριστός έχει ένα θέλημα σύμφωνα με τη διδασκαλία του μονοθελητισμού, τότε αυτό θα είναι ή φυσικό ή γνωμικό. Αν μεν είναι φυσικό, τότε το ένα αυτό θέλημα του Θεανθρώπου δεν θα είναι ίδιο με το θέλημα του Θεού και Πατρός και του Αγίου Πνεύματος και οι θείες υποστάσεις θα θεωρούνται ως ετερόβουλες και ετεροενεργείς. Αν είναι γνωμικό θέλημα ως γνώρισμα της υποστασίας του, τότε και πάλι δεν μπορεί να είναι κοινό με το θέλημα του Πατρός και του Πνεύματος. Το ανθρώπινο θέλημα του Χριστού είναι φυσικό και όχι γνωμικό και ως τέτοιο ευθυγραμμίζεται με το θείο φυσικό θέλημά του. Κατά τον Μάξιμο Ομολογητή, ο μονοθελητισμός οδηγεί σε αδιέξοδο, εφόσον κατ' ανάγκη χρειάζεται να αποδεχθεί κάποιος γνωμικό θέλημα στον Χριστό, δηλαδή να του προσδώσει ηθικά και υπαρκτικά διλήμματα, ματαιώσεις και διαψεύσεις, όπως ακριβώς συμβαίνει σε έναν κοινό άνθρωπο, ο οποίος καλείται να επιλέξει κατά γνώμην. Το δικό μας γνωμικό θέλημα, αυτό που μας χαρακτηρίζει και μας διαιρεί δραματικά μετά την αστοχία της πτώσης, είναι δυνατό να συναγεται αστασίαστα και αγαπητικά κατά φύσιν και να εντάσσεται πλέον στη χριστολογική διαλεκτική κτιστού και ακτίστου ώστε να μετέχει κατά χάριν στο μυστήριο της θεώσεως της ανθρωπότητας του Χριστού.

Ιωάννης Δαμασκηνός

Ο Χριστός είναι ο ενανθρωπήσας Υιός, έχει θεία και ανθρώπινη φύση που διακρατούνται από τη μία και μοναδική υπόστασή του. Η θέληση και η ενέργεια αποτελούν δυνάμεις της φύσεως και όχι του προσώπου και είναι και αυτές διπλές. Ωστόσο, δεν θέλουν οι φύσεις αλλά το πρόσωπο, δηλαδή ο Χριστός, ο οποίος χρησιμοποιεί ανάλογα και εναρμονισμένα είτε το θείο είτε το ανθρώπινο θέλημά του. Προσλαμβάνοντας και ανακαινίζοντας την ανθρώπινη φύση, ο Χριστός με τον Σταυρό και την Ανάστασή του αναίρεσε όλες τις συνέπειες της πτώσης και άνοιξε τον δρόμο της σωτηρίας.

Η ενανθρώπιση, λοιπόν, του Θεού και Λόγος είναι ο κεντρικός άξονας που διαπερνά ολόκληρη τη θεολογική διδασκαλία του Ιωάννη Δαμασκηνού. Όλες οι πτυχές της δογματικής θεολογίας, η τριαδολογία, η πνευματολογία, η ανθρωπολογία, η εκκλησιολογία, η σωτηριολογία και η εικονολογία του τέμνονται από τη χριστολογία. Η ενανθρώπιση του Υιού και Λόγου του Θεού είναι το ριζικά και μοναδικά καινού και μεγαλειώδες γεγονός στην κτίση και στην ιστορία, το οποίο αφορά τη σωτηρία του ανθρώπου και του κόσμου. Ο ίδιος ο δημιουργός του ανθρώπου, από αγάπη αναλαμβάνει το έργο της σωτηρίας από τη φθορά του θανάτου και την αλλοτρίωση της ύπαρξής του, την οποία προκάλεσε η κακή χρήση του αυτεξουσίου του και η τραγική αστοχία της πτώσης. Ο Μονογενής Υιός και Λόγος του Θεού, ομοούσιος με τον Πατέρα και το Πνεύμα σαρκώνεται με την ευδοκία του Πατρός και τη συνεργία του Πνεύματος «δημιουργικώς» στην Παρθένο Μαρία. Ο Πατήρ και το Πνεύμα δεν σαρκώθηκαν, όπως ο Υιός, ωστόσο συμμετείχαν στο έργο της ενανθρώπισης, ο μεν Πατήρ κατ' ευδοκίαν, το δε Άγιο Πνεύμα κατά τον λόγο της συνεργίας. Ο Υιός του Θεού, γίνεται Υιός της Παρθένου, δίχως να μεταβάλλει την υική του ιδιότητα. Άλλωστε κατά τον Δαμασκηνό και την πατερική παράδοση, ο Υιός είναι ο δημιουργός του ανθρώπου, ο οποίος τον έπλασε κατ' εικόνα του. Γι' αυτό και ο Υιός αναλαμβάνει προσωπικά την οικονομική συγκατάβαση της ενανθρώπισης. Συνεπώς, δεν έγινε άνθρωπος η θεότητα, αλλά μία από τις υποστάσεις της Τριαδικής θεότητας. Μολονότι ο Υιός και Λόγος έγινε άνθρωπος και *«διαφέρει του τε Πατρός και του Πνεύματος κατά το*

υπάρχειν Θεόν τε ομού και άνθρωπον τον αυτόν», εν τούτοις, η «διαφορά» αυτή δεν επιφέρει οιαδήποτε «τροπήν» ή «αλλοίωσιν» στην Αγία Τριάδα, εφ' όσον είναι υποστατική, τα δε υποστατικά «ιδιώματα» στη Θεότητα δεν «λυμαίνονται» τη θεία ενότητα. Ο Χριστός είναι ομοούσιος με τον Πατέρα κατά τη θεότητα και ομοούσιος με την Μητέρα κατά την ανθρωπότητα. Ως τέλειος Θεός κατά τη φύση του έγινε και τέλειος άνθρωπος, αφού ενώθηκε κατά την υπόστασή του ασύγχυτα και αναλλοίωτα με την πληρότητα της ανθρώπινης φύσης, δίχως να μεταβάλει τη φύση της θεότητάς του αλλά ούτε και της ανθρωπότητάς του. Ο Θεός έγινε άνθρωπος και δεν αποθεώθηκε ο άνθρωπος. Το όνομα Χριστός αφορά την υπόσταση, περιλαμβάνοντας όμως και τις δύο φύσεις του, την άκτιστη και την κτιστή, την αθάνατη και τη θνητή, την απερίγραπτη και την περιγραφτή. Η καθ' υπόστασιν ένωση των δύο εν Χριστώ φύσεων σύμφωνα με τον όρο της Χαλκηδόνας καθιστά δυνατή την περιχώρησή τους, την αντίδοση των ιδιωμάτων του, τη θέωση της ανθρώπινης φύσης και ασφαλώς την ενιαία προσκύνησή τους. Η ανθρώπινη φύση του, ενώ είναι καθεαυτήν ανυπόσταστη, έχει υπόσταση τον Υιό και Λόγο του Θεού και συνεπώς είναι ενυπόστατη. Με τον τρόπο της καθ' υπόστασιν ένωσης των δύο φύσεων και των δύο θελημάτων, ο Χριστός ενεργούσε τα θεία και έπραττε τα ανθρώπινα, ακόμη και τα φυσικά και αδιάβλητα πάθη, όπως την πείνα, τη δίψα, την αγωνία, τον κόπο, τον φόβο του θανάτου κ.λπ. Το *ενυπόστατον* της ανθρώπινης φύσης σημαίνει όχι απλώς κάτι το πραγματικά υπαρκτό, αλλά και αυτό το οποίο, ενώ δεν έχει δική του ιδιαίτερη υπόσταση, εν προκειμένω η ανθρωπότητα του Χριστού, ενυποστασιάζεται και διακρατείται σε μία άλλη υπόσταση, εν προκειμένω στην υπόσταση του Υιού και Λόγου. «Όθεν και ή σάρξ του Κυρίου μη υποστᾶσα καθ' έαυτήν μηδὲ πρὸς καιροῦ ροπήν οὐχ ὑπόστασις ἀλλὰ μάλλον ένυπόστατόν έστιν · έν γάρ τῆ ὑποστάσει του Θεοῦ Λόγου ὑπέστη προσληφθεῖσα ὑπ' αὐτῆς και ταύτην και ἔσχε και ἔχει ὑπόστασις». Μολονότι η υπόσταση του Θεού Λόγου εκφράζει τις δύο φύσεις και τα δύο φυσικά θελήματα, ο Χριστός δεν έχει γνωμικό θέλημα, δηλαδή προσωπικό ή υποστατικό θέλημα. Πολύ περισσότερο δεν προσέλαβε γνωμικό θέλημα με την ανθρωπότητά του, εφόσον δεν προσέλαβε κάποιο ιδιαίτερο ανθρώπινο πρόσωπο, ούτε ασφαλώς την έκπτωτη και εφάμαρτη ανθρώπινη φύση με γνωμικό θέλημα. Ωστόσο, ένας είναι ο *θέλων* και *ενεργών* και τα δύο φυσικά θελήματα, η υπόσταση του Θεού και Λόγου. Μολονότι η ανθρώπινη θέληση δεν αντιτασσόταν στη θεία θέληση, αλλά εναρμονιζόταν προς αυτήν, τούτο δεν εξέφραζε επ' ουδενί μία *σύνθετη θέληση* αλλά δύο θελήματα, τα οποία διακρατεί ο *θέλων* και *ενεργών* τα θεία και τα ανθρώπινα Χριστός. Με αυτή την προϋπόθεση χρησιμοποιεί ορθόδοξα την έκφραση των αρεοπαγιτικών συγγραμμάτων για τη μία «θεανδρική» ενέργεια. Κατά τον Ιωάννη Δαμασκηνό, η πλάνη του μονοθελητισμού οφείλεται στην ταύτιση φυσικού και υποστατικού θελήματος. Εφόσον οι μονοθελητές δέχονταν ένα πρόσωπο, θεωρούσαν ότι έπρεπε να δεχθούν και ένα θέλημα. Ο Ιωάννης Δαμασκηνός περιορίζει το γνωμικό θέλημα στο επίπεδο της ανθρωπολογίας, όπου άλλο είναι το φυσικό και άλλο είναι το υποστατικό ή γνωμικό θέλημα. Το φυσικό θέλημα του ανθρώπου είναι η λογική και αυτεξούσια δύναμη της φύσης του, ενώ το γνωμικό θέλημα είναι το «πώς θέλουν» της φύσεως, ο οποίος εκφράζεται από την υπόστασή του. Έτσι το γνωμικό θέλημα εκφράζει τα αυτελή και διηρημένα πολλαπλά ανθρώπινα πρόσωπα, καθένα εκ των οποίων έχει διαφορετική ή και ενάντια θέληση.

Ο Ιωάννης Δαμασκηνός εκφράζει την πλέον ώριμη φάση της δογματικής θεολογίας. Έχοντας συνθέσει οργανικά την περί ουσίας και υποστάσεως συμβολή των Καππαδοκών

πατέρων με την αθανασιανή και κυρίλλεια χριστολογία, προσλαμβάνοντας το χριστολογικό βάθος του Μαξίμου Ομολογητή αλλά και την περί ενυποστάτου διασάφηση του Λεόντιου Βυζάντιου, ο Ιωάννης Δαμασκηνός επισημαίνει ότι η πλάνη του νεστοριανισμού και του μονοφυσιτισμού σχετίζεται εν πολλοίς και με την ταύτιση των όρων «φύσις» και «υπόστασις», η οποία οδήγούσε εξ ανάγκης τις αιρετικές δοξασίες στην αντίληψη της μίας «σύνθετης φύσης». Στο έργο του η τριαδολογία και η χριστολογία περιχωρούνται και η μία εμπλουτίζει και διευρύνει τη θεολογική ερμηνευτική και εξιδιασμένη ορολογία της άλλης. Στην προοπτική αυτή κατανοείται και η εικονολογική θεολογία του Δαμασκηνού, η οποία εκφράζει καίριες χριστολογικές, ανθρωπολογικές και κοσμολογικές όψεις. Αντιπαλαίοντας με τις διάφορες φιλοσοφικές, γνωστικές, διαρκικές και μανιχαϊστικές ιδέες, οι οποίες υποτιμούσαν την ύλη, ο Ιωάννης Δαμασκηνός έδειξε τη χριστολογική θεμελίωση της ιερότητας και της εσχατολογικής προοπτικής του ανθρωπίνου σώματος και εν γένει της ύλης, που έγινε κατοικητήριο του ενανθρωπήσαντος Θεού. Η σωτηρία του ανθρώπου πραγματοποιήθηκε μέσω της ύλης που προσέλαβε ο Υιός και Λόγος. Η τιμή και η προσκύνηση των εικόνων δεν συνιστά ειλωλοατρία, αλλά αναφέρεται στον δημιουργό της ύλης, που έγινε πραγματικά άνθρωπος. Έτσι, ενώ δεν παριστάνεται η απερίγραπτη θεότητα του, εικονίζεται η ορατή ανθρωπότητά του. Η δε τιμή και προσκύνηση της εικόνας δεν αφορά τα υλικά προέλευσης και κατασκευής της, αλλά αναφέρεται στο εικονιζόμενο πρόσωπο, σύμφωνα και με τον δογματικό όρο της Ζ΄ Οικουμενικής Συνόδου «‘Η γάρ τῆς εἰκόνης τιμὴ ἐπὶ τὸ πρῶτότυπον διαβαίνει’, καὶ ὁ προσκυνῶν τὴν εἰκόνα προσκυνεῖ ἐν αὐτῇ τοῦ ἐγγραφομένου τὴν ὑπόστασιν».

Κείμενα

Κυρίλλου Αλεξανδρείας, Επιστολή Δ', Προς Νεστόριον β': PG 77, 45BCD:

«Ἐφη τοίνυν ἡ ἀγία καὶ μεγάλη Σύνοδος αὐτὸν τὸν ἐκ Θεοῦ καὶ Πατρὸς κατὰ φύσιν γεννηθέντα Υἱὸν μονογενῆ, τὸν ἐκ Θεοῦ ἀληθινοῦ Θεὸν ἀληθινόν, τὸ φῶς τὸ ἐκ τοῦ φωτός, τὸν δι' οὗ τὰ πάντα πεποιήκεν ὁ Πατήρ, κατελθεῖν, σαρκωθῆναι, ἐνανθρωπήσαι, παθεῖν, ἀναστῆναι τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ καὶ ἀνελθεῖν εἰς τοὺς οὐρανοὺς. Τούτοις καὶ ἡμᾶς ἔπεσθαι δεῖ καὶ τοῖς λόγοις καὶ τοῖς δόγμασιν, ἐνοοῦντας τί τὸ σαρκωθῆναι καὶ ἐνανθρωπήσαι δηλοῖ τὸν Λόγον. Οὐ γὰρ φαμεν, ὅτι ἡ τοῦ Λόγου φύσις μεταποιηθεῖσα γέγονε σὰρξ, ἀλλ' οὐδὲ ὅτι εἰς ὄλον ἄνθρωπον μετεβλήθη, τὸν ἐκ ψυχῆς καὶ σώματος· ἐκεῖνο δὲ μᾶλλον, ὅτι σάρκα ἐψυχωμένην ψυχῇ λογικῇ ἐνώσας ὁ Λόγος ἑαυτῷ καθ' ὑπόστασιν ἀφράστως τε καὶ ἀπερινοήτως, γέγονεν ἄνθρωπος καὶ κεχηρμάτικεν υἱὸς ἀνθρώπου, οὐ κατὰ θέλησιν μόνην ἢ εὐδοκίαν, ἀλλ' οὐδὲ ὡς ἐν προσλήψει προσώπου μόνου· καὶ ὅτι διάφοροι μὲν αἱ πρὸς ἐνότητα τὴν ἀληθινὴν συνενεχθεῖσαι φύσεις, εἷς δὲ ἐξ ἀμφοῖν Χριστὸς καὶ Υἱός· οὐχ ὡς τῆς τῶν φύσεων διαφορᾶς ἀνηρημένης διὰ τὴν ἔνωσιν, ἀποτελεσασῶν δὲ μᾶλλον ἡμῖν τὸν ἕνα Κύριον καὶ Χριστὸν καὶ Υἱὸν θεότητός τε καὶ ἀνθρωπότητος, διὰ τῆς ἀφράστου καὶ ἀπορρήτου πρὸς ἐνότητα συνδρομῆς. Οὕτω τε λέγεται, καίτοι πρὸ αἰώνων ἔχων τὴν ὑπαρξιν καὶ γεννηθεὶς ἐκ Πατρὸς, γεννηθῆναι καὶ κατὰ σάρκα ἐκ γυναικός, οὐχ ὡς τῆς θείας αὐτοῦ φύσεως ἀρχὴν τοῦ εἶναι λαβούσης ἐν τῇ ἀγίᾳ Παρθένῳ, οὔτε μὴν δεηθείσης ἀναγκαίως δι' ἑαυτὴν δευτέρας γεννήσεως μετὰ τὴν ἐκ Πατρὸς. Ἔστι γὰρ εἰκαῖόν τε ὁμοῦ καὶ ἀμαθές, τὸν ὑπάρχοντα πρὸ παντὸς αἰῶνος καὶ συναΐδιον τῷ Πατρί, δεῖσθαι λέγειν ἀρχῆς τῆς εἰς τὸ εἶναι δευτέρας· ἐπειδὴ δὲ «δι' ἡμᾶς καὶ διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν», ἐνώσας ἑαυτῷ ὁ Λόγος καθ' ὑπόστασιν τὸ ἀνθρώπινον, προῆλθε ἐκ γυναικός, ταύτη τοι λέγεται γεννηθῆναι σαρκικῶς. Οὐ γὰρ πρῶτον ἄνθρωπος ἐγεννήθη κοινὸς ἐκ τῆς ἀγίας Παρθένου, εἴθ' οὕτω

καταπεφοίτηκεν ἐπ' αὐτὸν ὁ Λόγος, ἀλλ' ἐξ αὐτῆς μήτρας ἐνωθείς, ὑπομεῖναι λέγεται γέννησιν σαρκικήν, ὡς τῆς ἰδίας σαρκὸς τὴν γέννησιν οἰκειούμενος. Οὕτω φαμέν αὐτὸν καὶ παθεῖν καὶ ἀναστῆναι· οὐχ ὡς τοῦ Θεοῦ Λόγου παθόντος εἰς ἰδίαν φύσιν ἢ πληγὰς ἢ διατρήσεις ἤλων, ἡγουν τὰ ἐτέρα τῶν τραυμάτων· ἀπαθὲς γὰρ τὸ θεῖον ὅτι καὶ ἀσώματον. Ἐπειδὴ δὲ τὸ γεγονός αὐτοῦ ἴδιον σῶμα πέπονθε, ταῦτα πάλιν αὐτὸς λέγεται παθεῖν ὑπὲρ ἡμῶν· ἦν γὰρ ὁ ἀπαθὴς ἐν τῷ πάσχοντι σώματι. Κατὰ τὸν ἴσον δὲ τρόπον καὶ ἐπὶ τοῦ τεθναίνει νοοῦμεν· ἀθάνατος μὲν γὰρ κατὰ φύσιν καὶ ἀφθαρτος καὶ ζωὴ καὶ ζωοποιός ἐστὶν ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος· ἐπειδὴ δὲ τὸ ἴδιον αὐτοῦ πάλιν σῶμα χάριτι Θεοῦ, καθὰ φησιν ὁ Παῦλος, ὑπὲρ παντὸς ἐγεύσατο θανάτου, λέγεται παθεῖν αὐτὸς τὸν ὑπὲρ ἡμῶν θάνατον, οὐχ ὡς εἰς πείραν ἐλθὼν τοῦ θανάτου, τό γε ἦκον εἰς τὴν αὐτοῦ φύσιν, ἀποπληξία γὰρ τοῦτο λέγειν ἢ φρονεῖν, ἀλλ' ὅτι, καθάπερ ἔφην ἀρτίως, ἡ σὰρξ αὐτοῦ ἐγεύσατο θανάτου. Οὕτω καί, ἐγγεγεμένης αὐτοῦ τῆς σαρκός, πάλιν ἡ ἀνάστασις αὐτοῦ λέγεται, οὐχ ὡς πεσόντος εἰς φθοράν, μὴ γένοιτο, ἀλλ' ὅτι τὸ αὐτοῦ πάλιν ἐγήγερται σῶμα. Οὕτω Χριστὸν ἕνα καὶ Κύριον ὁμολογήσομεν, οὐχ ὡς ἄνθρωπον συμπροσκυνοῦντες τῷ Λόγῳ, ἵνα μὴ τομῆς φαντασία παρεισκρίνται, διὰ τοῦ λέγειν τὸ σύν, ἀλλ' ὡς ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν προσκυνοῦντες, ὅτι μὴ ἀλλότριόν τοῦ Λόγου τὸ σῶμα αὐτοῦ, μεθ' οὗ καὶ αὐτὸς συνεδρεῖ τῷ Πατρὶ· οὐχ ὡς δύο πάλιν συνεδρευόντων υἱῶν, ἀλλ' ὡς ἑνός, καθ' ἑνωσιν μετὰ τῆς σαρκός. Ἐὰν δὲ τὴν καθ' ὑπόστασιν ἑνωσιν ἢ ὡς ἀνεφίκτον ἢ ὡς ἀκαλλῆ παραιτώμεθα, ἐμπίπτομεν εἰς τὸ δύο λέγειν υἱούς· ἀνάγκη γὰρ πᾶσα διορίσαι, καὶ εἰπεῖν τὸν μὲν, ἄνθρωπον εἰδικῶς, τῆ του Υἱοῦ κλήσει τετιμημένον· εἰδικῶς δὲ πάλιν, τὸν ἐκ Θεοῦ Λόγον, υἰότητος ὄνομά τε καὶ χρῆμα ἔχοντα φυσικῶς. Οὐ διαιρετέον τοιγαροῦν εἰς υἱούς δύο τὸν ἕνα Κύριον Ἰησοῦν Χριστόν. Ὅνήσει δὲ κατ' οὐδένα τρόπον τὸν ὀρθὸν τῆς πίστεως λόγον εἰς τὸ οὕτως ἔχειν, κἂν εἰ προσώπων ἑνωσιν ἐπιφημίζωσι τινες· οὐ γὰρ εἴρηκεν ἡ Γραφή, ὅτι Λόγος ἀνθρώπου πρόσωπον ἠνωσεν ἑαυτῷ, ἀλλ' ὅτι γεγόνε σὰρξ· τὸ δὲ σὰρκα γενέσθαι τὸν Λόγον, οὐδὲν ἕτερόν ἐστιν, εἰ μὴ ὅτι παραπλησίως ἡμῖν μετέσχεν αἵματος καὶ σαρκός, ἴδιον σῶμα τὸ ἡμῶν ἐποίησατο, καὶ προῆλθεν ἄνθρωπος ἐκ γυναικός, οὐκ ἀποβεβληκῶς τὸ εἶναι Θεὸς καὶ τὸ ἐκ Θεοῦ γεννηθῆναι Πατρός, ἀλλὰ καὶ ἐν προσλήψει σαρκὸς μεμενηκῶς ὅπερ ἦν. Τοῦτο πρεσβεῦει πανταχοῦ τῆς ἀκριβοῦς πίστεως ὁ λόγος· οὕτως εὐρήσομεν τοὺς ἀγίους πεφρονηκότας Πατέρας· οὕτω τεθαρρήκασι Θεοτόκον εἰπεῖν τὴν ἁγίαν Παρθένον· οὐχ ὡς τῆς τοῦ Λόγου φύσεως, ἥτοι τῆς θεότητος αὐτοῦ, τὴν ἀρχὴν τοῦ εἶναι λαβούσης ἐκ τῆς ἁγίας Παρθένου, ἀλλ' ὡς γεννηθέντος ἐξ αὐτῆς τοῦ ἁγίου σώματος, ψυχωθέντος λογικῶς, ᾧ καὶ καθ' ὑπόστασιν, ἐνωθείς ὁ Λόγος, γεννηθῆναι λέγεται κατὰ σὰρκα. Ταῦτα καὶ νῦν ἐξ ἀγάπης τῆς ἐν Χριστῷ γράφων παρακαλῶ ὡς ἀδελφὸν καὶ διαμαρτύρομαι ἐνώπιον τοῦ Χριστοῦ καὶ τῶν ἐκλεκτῶν ἀγγέλων, ταῦτα μεθ' ἡμῶν καὶ φρονεῖν καὶ διδάσκειν, ἵνα σώζηται τῶν Ἐκκλησιῶν ἡ εἰρήνη, καὶ τῆς ὁμονοίας καὶ ἀγάπης σύνδεσμος ἀρραγῆς διαμένῃ τοῖς ἱερεῦσι τοῦ Θεοῦ».

Ἐκθεση Πίστεως των Διαλλαγῶν PG 77, 172CD και 176CD-177A:

«Περὶ δὲ τῆς θεοτόκου παρθένου ὅπως καὶ φρονοῦμεν καὶ λέγομεν τοῦ τε τρόπου τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ μονογενοῦς υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, ἀναγκαίως, οὐκ ἐν προσθήκης μέρει, ἀλλ' ἐν πληροφορίας εἶδει, ὡς ἄνωθεν ἕκ τε τῶν θείων Γραφῶν ἕκ τε τῆς παραδόσεως τῶν ἁγίων πατέρων παρεληφότες ἐσχήκαμεν, διὰ βραχέων ἐροῦμεν, οὐδὲν τὸ σύνολον προστιθέντες τῆ τῶν ἁγίων πατέρων τῶν ἐν Νικαίᾳ ἐκτεθείσῃ πίστει· ὡς γὰρ ἔφθημεν εἰρηκότες, πρὸς πᾶσαν ἐξαρκεῖ καὶ εὐσεβείας γνῶσιν καὶ πάσης αἰρετικῆς κακοδοξίας ἀποκήρυξιν. ἐροῦμεν δὲ οὐ κατατολμῶντες τῶν ἀνεφίκτων, ἀλλὰ τῆ ὁμολογίᾳ τῆς οἰκείας ἀσθενείας ἀποκλείοντες τοῖς ἐπιφύεσθαι βουλομένοις, ἐν οἷς τὰ ὑπὲρ ἄνθρωπον διασκεπτόμεθα.

Ὁμολογοῦμεν τοιγαροῦν τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ τὸν μονογενῆ, θεὸν τέλειον καὶ ἄνθρωπον τέλειον ἐκ ψυχῆς λογικῆς καὶ σώματος· πρὸ αἰώνων μὲν ἐκ τοῦ πατρὸς γεννηθέντα κατὰ τὴν θεότητα, ἐπ' ἐσχάτων δὲ τῶν ἡμερῶν τὸν αὐτὸν δι' ἡμᾶς καὶ διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν ἐκ Μαρίας τῆς παρθένου κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα· ὁμοούσιον τῷ πατρὶ τὸν αὐτὸν κατὰ τὴν θεότητα, καὶ ὁμοούσιον ἡμῖν κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα· δύο γὰρ φύσεων ἕνωσις γέγονε· δι' ὃ ἓνα Χριστόν, ἓνα υἱόν, ἓνα Κύριον ὁμολογοῦμεν. κατὰ ταύτην τὴν τῆς ἀσυγχύτου ἐνώσεως ἕνωσιαν ὁμολογοῦμεν τὴν ἁγίαν παρθένον θεοτόκον, διὰ τὸ τὸν θεὸν Λόγον σαρκωθῆναι καὶ ἐνανθρωπήσαι καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς συλλήψεως ἐνωσάσθαι ἑαυτῷ τὸν ἐξ αὐτῆς ληφθέντα ναόν. τὰς δὲ εὐαγγελικὰς καὶ ἀποστολικὰς περὶ τοῦ Κυρίου φωνάς, ἴσμεν τοὺς θεολόγους ἄνδρας τὰς μὲν κοινοποιοῦντας ὡς ἐφ' ἑνὸς προσώπου, τὰς δὲ διαιροῦντας ὡς ἐπὶ δύο φύσεων· καὶ τὰς μὲν θεοπρεπεῖς κατὰ τὴν θεότητα τοῦ Χριστοῦ, τὰς δὲ ταπεινὰς κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα αὐτοῦ παραδιδόντας».

Ὁρος Πίστεως τῆς Δ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου

«Ἐπόμενοι τοίνυν τοῖς ἁγίοις πατράσιν ἓνα καὶ τὸν αὐτὸν ὁμολογεῖν υἱὸν τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν συμφώνως ἅπαντες ἐκδιδάσκομεν, τέλειον τὸν αὐτὸν ἐν θεότητι καὶ τέλειον τὸν αὐτὸν ἐν ἀνθρωπότητι, θεὸν ἀληθῶς καὶ ἄνθρωπον ἀληθῶς τὸν αὐτὸν ἐκ ψυχῆς λογικῆς καὶ σώματος, ὁμοούσιον τῷ πατρὶ κατὰ τὴν θεότητα, καὶ ὁμοούσιον τὸν αὐτὸν ἡμῖν κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα, κατὰ πάντα ὅμοιον ἡμῖν χωρὶς ἁμαρτίας· πρὸ αἰώνων μὲν ἐκ τοῦ πατρὸς γεννηθέντα κατὰ τὴν θεότητα, ἐπ' ἐσχάτων δὲ τῶν ἡμερῶν τὸν αὐτὸν δι' ἡμᾶς καὶ διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν ἐκ Μαρίας τῆς παρθένου τῆς θεοτόκου κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα, ἓνα καὶ τὸν αὐτὸν Χριστόν, υἱόν, Κύριον, μονογενῆ, ἐν δύο φύσεσιν ἀσυγχύτως, ἀτρέπτως, ἀδιαίρετως, ἀχωρίστως γνωριζόμενον, οὐδαμοῦ τῆς τῶν φύσεων διαφορᾶς ἀνηρημένης διὰ τὴν ἕνωσιν, σωζομένης δὲ μᾶλλον τῆς ιδιότητος ἐκατέρας φύσεως καὶ εἰς ἓν πρόσωπον καὶ μίαν ὑπόστασιν συντρεχούσης, οὐκ εἰς δύο πρόσωπα μεριζόμενον ἢ διαιρούμενον, ἀλλ' ἓνα καὶ τὸν αὐτὸν υἱὸν καὶ μονογενῆ, θεὸν Λόγον, Κύριον Ἰησοῦν Χριστόν, καθά περ ἄνωθεν οἱ προφηῆται περὶ αὐτοῦ καὶ αὐτὸς ἡμᾶς ὁ Κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς ἐξεπαίδευσε καὶ τὸ τῶν πατέρων ἡμῖν παραδέδωκε σύμβολον».

Μαξίμου Ὁμολογητοῦ, Συζήτησις μετὰ Πύρρου PG 91, 308D-309A:

«Ἐπειτα δὲ καὶ γνώμην λέγοντες ἐπὶ Χριστοῦ, ὡς ἡ περὶ αὐτῆς ἔδειξε ζήτησις, ψιλὸν αὐτὸν δογματίζουσιν ἄνθρωπον, βουλευτικῶς διατιθέμενον καθ' ἡμᾶς, ἀγνοῦντά τε καὶ ἀμφιβάλλοντα, καὶ ἀντικείμενα ἔχοντα· εἴπερ τις περὶ τῶν ἀμφιβαλλομένων, καὶ οὐ περὶ τοῦ ἀναμφιβόλου βουλευεται. Ἡμεῖς μὲν γὰρ ἀπλῶς φύσει καλοῦ φυσικῶς ἔχομεν τὴν ὄρεξιν· τοῦ δὲ πῶς καλοῦ πείραν διὰ ζητήσεως καὶ βουλῆς. Καὶ διὰ τοῦτο ἐφ' ἡμῶν καὶ γνώμη προσφυῶς λέγεται, τρόπος οὕσα χρήσεως, οὐ λόγος φύσεως· ἐπεὶ καὶ ἀπειράκις μετέβαλεν ἡ φύσις. Ἐπὶ δὲ τοῦ ἀνθρωπίνου τοῦ Κυρίου, οὐ ψιλῶς καθ' ἡμᾶς ὑποστάντος, ἀλλὰ θεϊκῶς· Θεὸς γὰρ ἦν ὁ δι' ἡμᾶς ἐξ ἡμῶν σαρκὶ πεφηνῶς, γνώμη λέγεσθαι οὐ δύναται».

Ὁρος Πίστεως τῆς ΣΤ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου (680-681 μ.Χ.)

«...Ἐπομένη τε ταῖς ἁγίαις καὶ οἰκουμενικαῖς πέντε Συνόδοις καὶ τοῖς ἁγίοις καὶ ἐκκρίτοις Πατράσι καὶ συμφώνως ὀρίζουσα, ὁμολογεῖ τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν τὸν ἀληθινὸν Θεὸν ἡμῶν, τὸν ἓνα τῆς ἁγίας ὁμοουσίου καὶ ζωαρχικῆς Τριάδος, τέλειον ἐν θεότητι καὶ τέλειον τὸν αὐτὸν ἐν ἀνθρωπότητι, Θεὸν ἀληθῶς καὶ ἄνθρωπον ἀληθῶς τὸν αὐτὸν ἐκ ψυχῆς λογικῆς καὶ σώματος, ὁμοούσιον τῷ Πατρὶ κατὰ τὴν θεότητα καὶ ὁμοούσιον ἡμῖν τὸν αὐτὸν κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα, κατὰ πάντα ὅμοιον ἡμῖν χωρὶς ἁμαρτίας· πρὸ αἰώνων μὲν ἐκ τοῦ Πατρὸς γεννηθέντα κατὰ τὴν θεότητα, ἐπ' ἐσχάτων δὲ τῶν ἡμερῶν τὸν αὐτὸν δι' ἡμᾶς καὶ διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν ἐκ Πνεύματος ἁγίου καὶ Μαρίας τῆς παρθένου –τῆς κυρίως καὶ κατὰ ἀλήθειαν Θεοτόκου– κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα· ἓνα καὶ τὸν αὐτὸν Χριστόν, Υἱόν, Κύριον, μονογενῆ, ἐν δύο φύσεσιν ἀσυγχύτως ἀτρέπτως ἀχωρίστως ἀδιαίρετως γνωριζόμενον· οὐδαμοῦ τῆς τῶν φύσεων διαφορᾶς ἀνηρημένης διὰ τὴν ἕνωσιν, σωζομένης

δὲ μᾶλλον τῆς ιδιότητος ἐκατέρας φύσεως, καὶ εἰς ἓν πρόσωπον καὶ μίαν ὑπόστασιν συντρεχούσης· οὐκ εἰς δύο πρόσωπα μεριζόμενον ἢ διαιρούμενον, ἀλλ' ἓνα καὶ τὸν αὐτὸν Υἱὸν μονογενῆ Θεοῦ Λόγον, Κύριον Ἰησοῦν Χριστόν, καθάπερ ἄνωθεν οἱ προφήται περὶ αὐτοῦ καὶ αὐτὸς ἡμᾶς Ἰησοῦς ὁ Χριστὸς ἐξεπαίδευσε καὶ τὸ τῶν ἁγίων Πατέρων ἡμῖν παραδέδωκε Σύμβολον.

Καὶ δύο φυσικὰ θελήσεις ἦτοι θελήματα ἐν αὐτῷ καὶ δύο φυσικὰ ἐνεργείας ἀδιαιρέτως ἀτρέπτως ἀμερίστως ἀσυγχύτως κατὰ τὴν τῶν ἁγίων Πατέρων διδασκαλίαν ὡσαύτως κηρύττομεν· καὶ δύο μὲν φυσικὰ θελήματα οὐχ ὑπεναντία, μὴ γένοιτο, καθὼς οἱ ἀσεβεῖς ἔφησαν αἰρετικοί, ἀλλ' ἐπόμενον τὸ ἀνθρώπινον αὐτοῦ θέλημα καὶ μὴ ἀντιπίπτον ἢ ἀντιπαλαῖον, μᾶλλον μὲν οὖν καὶ ὑποτασσόμενον τῷ θεῷ αὐτοῦ καὶ πανσθενεῖ θελήματι· «ἔδει γὰρ τὸ τῆς σαρκὸς θέλημα κινηθῆναι, ὑποταγῆναι δὲ τῷ θελήματι τῷ θεϊκῷ» κατὰ τὸν πάνσοφον Ἀθανάσιον· ὡσπερ γὰρ ἡ αὐτοῦ σὰρξ σὰρξ τοῦ Θεοῦ Λόγου λέγεται καὶ ἔστιν, οὕτω καὶ τὸ φυσικὸν τῆς σαρκὸς αὐτοῦ θέλημα ἴδιον τοῦ Θεοῦ Λόγου λέγεται καὶ ἔστι, καθά φησιν ὁ αὐτός, «ὅτι καταβέβηκα ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, οὐχ ἵνα ποιῶ τὸ θέλημα τὸ ἐμόν, ἀλλὰ τὸ θέλημα τοῦ πέμψαντός με Πατρός»· ἴδιον λέγων θέλημα αὐτοῦ τὸ τῆς σαρκὸς, ἐπεὶ καὶ ἡ σὰρξ ἴδια αὐτοῦ γέγονεν· ὄν γὰρ τρόπον ἢ παναγία καὶ ἄμωμος ἐψυχωμένη αὐτοῦ σὰρξ θεωθεῖσα οὐκ ἀνῆρέθη, ἀλλ' ἐν τῷ ἰδίῳ αὐτῆς ὄρω τε καὶ λόγῳ διέμεινεν, οὕτω καὶ τὸ ἀνθρώπινον αὐτοῦ θέλημα θεωθὲν οὐκ ἀνῆρέθη, σέσωσται δὲ μᾶλλον κατὰ τὸν θεολόγον Γρηγόριον λέγοντα· «τὸ γὰρ ἐκείνου θέλειν, τοῦ κατὰ τὸν Σωτῆρα νοουμένου, οὐδὲ ὑπεναντίον Θεῷ, θεωθὲν ὄλον».

Δύο δὲ φυσικὰ ἐνεργείας ἀδιαιρέτως ἀτρέπτως ἀμερίστως ἀσυγχύτως ἐν αὐτῷ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστῷ τῷ ἀληθινῷ Θεῷ ἡμῶν δοξάζομεν· τουτέστι θεῖαν ἐνέργειαν καὶ ἀνθρωπίνην ἐνέργειαν κατὰ τὸν θεηγόρον Λέοντα τρανότατα φάσκοντα· «ἐνεργεῖ γὰρ ἐκατέρα μορφή μετὰ τῆς θατέρου κοινωνίας, ὅπερ ἴδιον ἔσχηκε, τοῦ μὲν Λόγου κατεργαζομένου τοῦτο ὅπερ ἐστὶ τοῦ Λόγου, τοῦ δὲ σώματος ἐκτελοῦντος ἅπερ ἐστὶ τοῦ σώματος». Οὐ γὰρ δήπου μίαν δώσομεν φυσικὴν τὴν ἐνέργειαν Θεοῦ καὶ ποιήματος, ἵνα μήτε τὸ ποιηθὲν εἰς τὴν θεῖαν ἀναγάγωμεν οὐσίαν μήτε μὴν τῆς θείας φύσεως τὸ ἐξαίρετον εἰς τὸν τοῖς γεννητοῖς πρέποντα καταγάγωμεν τόπον. «Ἐνὸς γὰρ καὶ τοῦ αὐτοῦ τὰ τε θαύματα καὶ τὰ πάθη γινώσκουμεν, κατ' ἄλλο καὶ ἄλλο τῶν ἐξ ὧν ἐστὶ φύσεων καὶ ἐν αἷς τὸ εἶναι ἔχει», ὡς ὁ θεσπέσιος ἔφησε Κύριλλος. Πάντοθεν γοῦν τὸ ἀσύγχυτον καὶ ἀδιαιρέτον φυλάττοντες συντόμῳ φωνῆ τὸ πᾶν ἐξαγγέλλομεν· ἓνα τῆς ἁγίας Τριάδος καὶ μετὰ σάρκωσιν τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν τὸν ἀληθινὸν Θεὸν ἡμῶν εἶναι πιστεύοντες, φαιμέν τὰς δύο αὐτοῦ φύσεις ἐν τῇ μιᾷ αὐτοῦ διαλαμπύσας ὑποστάσει, ἐν ἧ τὰ τε θαύματα καὶ τὰ παθήματα δι' ὅλης αὐτοῦ τῆς οἰκονομικῆς ἀναστροφῆς οὐ κατὰ φαντασίαν ἀλλ' ἀληθῶς ἐπεδείξατο, τῆς φυσικῆς ἐν αὐτῇ τῇ μιᾷ ὑποστάσει διαφορᾶς γνωριζομένης τῷ μετὰ τῆς θατέρου κοινωνίας ἐκατέραν φύσιν θέλειν τε καὶ ἐνεργεῖν τὰ ἴδια· καθ' ὃν δὲ λόγον καὶ δύο φυσικὰ θελήματά τε καὶ ἐνεργείας δοξάζομεν πρὸς σωτηρίαν τοῦ ἀνθρωπίνου γένους καταλλήλως συντρέχοντα.

Τούτων τοίνυν μετὰ πάσης πανταχόθεν ἀκριβείας τε καὶ ἐμμελείας παρ' ἡμῶν διατυπωθέντων ὀρίζομεν ἑτέραν πίστιν μηδενὶ ἐξεῖναι προφέρειν ἢ γοῦν συγγράφειν ἢ συντιθέναι ἢ φρονεῖν ἢ διδάσκειν ἑτέρως, τοὺς δὲ τολμῶντας ἢ συντιθέναι πίστιν ἑτέραν ἢ προκομίζειν ἢ διδάσκειν ἢ παραδιδόναι ἕτερον Σύμβολον τοῖς ἐθέλουσιν ἐπιστρέφειν εἰς ἐπίγνωσιν τῆς ἀληθείας ἐξ ἑλληνισμοῦ ἢ ἐξ ἰουδαισμοῦ ἢ γοῦν ἐξ αἰρέσεως οἰασοῦν, ἢ καινοφωνίαν ἦτοι λέξεως ἐφεύρεσιν πρὸς ἀνατροπὴν εἰσάγειν τῶν νυνὶ παρ' ἡμῶν διορισθέντων, τούτους, εἰ μὲν ἐπίσκοποι εἶεν ἢ κληρικοί, ἀλλοτρίους εἶναι τοὺς ἐπισκόπους τῆς ἐπισκοπῆς καὶ τοὺς κληρικούς τοῦ κλήρου· εἰ δὲ μονάζοντες εἶεν ἢ λαϊκοί, ἀναθεματίζεσθαι αὐτούς».

«... Ούτε δὲ ἐπὶ τῆς τοῦ Κυρίου ψυχῆς φαμεν βουλήν ἢ προαίρεσιν· οὐ γὰρ εἶχεν ἄγνοιαν. Εἶ γὰρ καὶ τῆς ἀγνοούσης τὰ μέλλοντα φύσεως ἦν, ἀλλ' ὅμως καθ' ὑπόστασιν ἐνωθεῖσα τῷ Θεῷ Λόγῳ πάντων τὴν γνῶσιν εἶχεν οὐ χάριτι, ἀλλ', ὡς εἴρηται, διὰ τὴν καθ' ὑπόστασιν ἐνωσιν· ὁ αὐτὸς γὰρ ἦν καὶ Θεὸς καὶ ἄνθρωπος. Διὸ οὐδὲ γνωμικὸν εἶχε θέλημα. Θέλησιν μὲν γὰρ εἶχε τὴν φυσικὴν, τὴν ἀπλῆν, τὴν ἐν πάσαις ταῖς ὑποστάσεσι τῶν ἀνθρώπων ὁμοίως θεωρουμένην, τὴν δὲ γνώμην, ἣγουν τὸ θελητόν, οὐκ εἶχεν ἢ ἀγία αὐτοῦ ψυχὴ ἐναντίον τοῦ θείου αὐτοῦ θελήματος οὐδὲ ἄλλο παρὰ τὸ θεῖον αὐτοῦ θέλημα. Ἡ γὰρ γνώμη συνδιαιρεῖται ταῖς ὑποστάσεσι πλὴν τῆς ἀγίας καὶ ἀπλῆς καὶ ἀσυνθέτου καὶ ἀδιαιρέτου θεότητος· ἐκεῖ γὰρ τῶν ὑποστάσεων μὴ εἰς ἅπαν διαιρουμένων καὶ διισταμένων, οὐδὲ τὸ θελητόν διαιρεῖται. Κάκεῖ μὲν, ἐπειδὴ μία ἡ φύσις, μία καὶ ἡ φυσικὴ θέλησις· ἐπειδὴ δὲ καὶ αἱ ὑποστάσεις ἀδιάστατοί εἰσιν, ἐν καὶ τὸ θελητόν καὶ μία ἡ κίνησις τῶν τριῶν ὑποστάσεων. Ἐπὶ δὲ τῶν ἀνθρώπων, ἐπειδὴ μὲν ἡ φύσις μία, μία καὶ ἡ φυσικὴ θέλησις· ἐπειδὴ δὲ αἱ ὑποστάσεις κεχωρισμέναι εἰσὶ καὶ διεστήκασιν ἀλλήλων κατὰ τε τόπον καὶ χρόνον καὶ τὴν πρὸς τὰ πράγματα διάθεσιν καὶ ἕτερα πλεῖστα, τούτου ἕνεκα διάφορα τὰ θελήματα καὶ αἱ γνῶμαι. Ἐπὶ δὲ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἐπειδὴ μὲν διάφοροι αἱ φύσεις, διάφοροι καὶ αἱ θελήσεις αἱ φυσικαὶ τῆς αὐτοῦ θεότητος καὶ τῆς αὐτοῦ ἀνθρωπότητος, ἣγουν αἱ θελητικαὶ δυνάμεις· ἐπειδὴ δὲ μία ἡ ὑπόστασις καὶ εἷς ὁ θέλων, ἐν καὶ τὸ θελητόν, ἣγουν τὸ γνωμικὸν θέλημα, τῆς ἀνθρωπίνης αὐτοῦ θελήσεως ἐπομένης δηλαδὴ τῇ θείᾳ αὐτοῦ θελήσει καὶ ταῦτα θελούσης, ἃ ἡ θεία αὐτοῦ ἤθελε θέλησις θέλειν αὐτήν. Χρὴ δὲ γινώσκειν, ὡς ἕτερον μὲν ἐστὶν ἡ θέλησις, ἕτερον δὲ βούλησις, ἕτερον δὲ τὸ θελητόν καὶ ἕτερον τὸ θελητικὸν καὶ ἕτερον ὁ θέλων. Θέλησις μὲν γὰρ ἐστὶν αὐτὴ ἡ ἀπλῆ δύναμις τοῦ θέλειν, βούλησις δὲ ἢ περὶ τι θέλησις, θελητόν δὲ τὸ ὑποκείμενον τῇ θελήσει πράγμα, ἣγουν ὅπερ θέλομεν· οἷον κινεῖται ἢ ὄρεξις πρὸς βρῶσιν· ἢ μὲν ἀπλῶς ὄρεξις ἢ λογικὴ θέλησις ἐστὶν, ἢ δὲ πρὸς βρῶσιν ὄρεξις βούλησις ἐστὶν, αὐτὴ δὲ ἢ βρῶσις θελητόν ἐστὶ, θελητικὸν δὲ τὸ ἔχον τὴν θελητικὴν δύναμιν, οἷον ὁ ἄνθρωπος. Θέλων δὲ αὐτὸς ὁ κεχρημένος τῇ θελήσει. Δεῖ εἰδέναι, ὡς τὸ θέλημα, ποτὲ μὲν τὴν θέλησιν δηλοῖ, ἢτοι τὴν θελητικὴν δύναμιν καὶ λέγεται θέλημα φυσικόν, ποτὲ δὲ τὸ θελητόν καὶ λέγεται θέλημα γνωμικόν».

Ιωάννου Δαμασκηνού, Ἐκδοσις ακριβῆς, 56, 94, 948AB, Περὶ θελημάτων καὶ αὐτεξουσίῶν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ

«Ἐπειδὴ μὲν οὖν δύο φύσεις τοῦ Χριστοῦ, δύο αὐτοῦ καὶ τὰ φυσικὰ θελήματα καὶ τὰς φυσικὰς ἐνεργείας φαμέν. Ἐπειδὴ δὲ μία τῶν δύο αὐτοῦ φύσεων ἡ ὑπόστασις, ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν φαμεν θέλοντά τε καὶ ἐνεργοῦντα φυσικῶς κατ' ἄμφω, ἐξ ὧν καὶ ἐν αἷς καὶ ἄπερ ἐστὶ Χριστὸς ὁ Θεὸς ἡμῶν· θέλειν δὲ καὶ ἐνεργεῖν οὐ διηρημένως, ἀλλ' ἠνωμένως· θέλει γὰρ καὶ ἐνεργεῖ ἑκατέρα μορφή μετὰ τῆς θατέρου κοινωνίας. Ὡν γὰρ ἡ οὐσία ἢ αὐτὴ, τούτων καὶ ἡ θέλησις καὶ ἡ ἐνέργεια ἢ αὐτὴ· ὧν δὲ διάφορος ἢ οὐσία, τούτων διάφορος καὶ ἡ θέλησις καὶ ἡ ἐνέργεια. Καὶ τὸ ἀνάπαλιν, ὧν ἡ θέλησις καὶ ἡ ἐνέργεια ἢ αὐτὴ, τούτων καὶ ἡ οὐσία ἢ αὐτὴ· ὧν δὲ διάφορος ἢ θέλησις καὶ ἡ ἐνέργεια, τούτων καὶ ἡ οὐσία διάφορος. Διὸ δὴ ἐπὶ μὲν Πατρὸς καὶ Υἱοῦ καὶ Ἁγίου Πνεύματος ἐκ τῆς ταυτότητος τῆς τε ἐνεργείας καὶ τοῦ θελήματος τὴν ταυτότητα τῆς φύσεως ἐπιγινώσκομεν. Ἐπὶ δὲ τῆς θείας οἰκονομίας ἐκ τῆς διαφορᾶς τῶν ἐνεργειῶν καὶ τῶν θελημάτων καὶ τὴν τῶν φύσεων διαφορὰν ἐπιγινώσκομεν καὶ τὴν τῶν φύσεων διαφορὰν εἰδότες συνομολογοῦμεν καὶ τὸ τῶν θελημάτων καὶ ἐνεργειῶν διάφορον. Ὡσπερ γὰρ τῶν τοῦ αὐτοῦ καὶ ἐνὸς Χριστοῦ φύσεων ὁ ἀριθμὸς εὐσεβῶς νοούμενός τε καὶ λεγόμενος οὐ διαιρεῖ τὸν ἕνα Χριστόν, ἀλλὰ σωζομένην καὶ ἐν τῇ ἐνώσει παρίστησι τῶν φύσεων τὴν διαφορὰν, οὕτω καὶ ὁ ἀριθμὸς τῶν οὐσιωδῶς προσόντων ταῖς αὐτοῦ φύσεσι θελημάτων καὶ ἐνεργειῶν—κατ' ἄμφω γὰρ τὰς φύσεις θελητικὸς ἦν καὶ ἐνεργητικὸς τῆς ἡμῶν σωτηρίας— οὐ διαίρεσιν εἰσάγει—μὴ γένοιτο—, ἀλλὰ τὴν αὐτῶν δηλοῖ καὶ μόνον, κὰν τῇ ἐνώσει, φυλακὴν καὶ σωτηριάν· φυσικὰ γὰρ καὶ οὐχ ὑποστατικὰ φαμεν τὰ θελήματα καὶ τὰς ἐνεργείας. Λέγω δὲ αὐτὴν τὴν θελητικὴν καὶ ἐνεργητικὴν δύναμιν, καθ' ἣν θέλει καὶ ἐνεργεῖ τὰ τε θέλοντα καὶ ἐνεργοῦντα. Εἰ γὰρ ὑποστατικὰ δώμεν αὐτά, ἕτεροθελεῖς καὶ ἕτεροενεργεῖς τὰς τρεῖς ὑποστάσεις τῆς

Ἀγίας Τριάδος εἰπεῖν ἀναγκασθῶμεθα. Ἰστέον γάρ, ὡς οὐ ταυτόν ἐστι, θέλειν καὶ πῶς θέλειν· τὸ μὲν γὰρ θέλειν φύσεως, ὡσπερ καὶ τὸ ὄρᾶν –πᾶσι γὰρ ἀνθρώποις πρόσεσι–, τὸ δὲ πῶς θέλειν οὐ φύσεως, ἀλλὰ τῆς ἡμετέρας γνώμης, ὡσπερ καὶ τὸ πῶς ὄρᾶν, καλῶς ἢ κακῶς –οὐ γὰρ πάντες ἀνθρώποι ὁμοίως θέλουσιν οὐδ’ ὁμοίως ὀρῶσι. Τοῦτο καὶ ἐπὶ τῶν ἐνεργειῶν δώσομεν· τὸ γὰρ πῶς θέλειν, πῶς ὄρᾶν, ἢ πῶς ἐνεργεῖν, τρόπος ἐστὶ τῆς τοῦ θέλειν καὶ ὄρᾶν καὶ ἐνεργεῖν χρήσεως, μόνῳ τῷ κεκρημένῳ προσὸν καὶ τῶν ἄλλων αὐτὸν κατὰ τὴν κοινῶς λεγομένην διαφορὰν χωρίζον. Λέγεται οὖν τὸ μὲν ἀπλῶς θέλειν θέλησις, ἥτοι ἡ θελητικὴ δύναμις, λογικὴ οὕσα ὄρεξις καὶ θέλημα φυσικόν· τὸ δὲ πῶς θέλειν, ἥτοι τὸ τῆι θελήσει ὑποκείμενον, θελητὸν καὶ θέλημα γνωμικόν· θελητικὸν δὲ ἐστὶ τὸ πεφυκὸς θέλειν, οἷον θελητικὴ ἐστὶν ἡ θεία φύσις, ὡσαύτως καὶ ἡ ἀνθρωπίνη· θέλων δὲ ἐστὶν ὁ κεκρημένος τῆι θελήσει, ἥτοι ἡ ὑπόστασις, οἷον ὁ Πέτρος. Ἐπειδὴ τοίνυν εἷς μὲν ἐστὶν ὁ Χριστὸς καὶ μία αὐτοῦ ἡ ὑπόστασις, εἷς καὶ ὁ αὐτὸς ἐστὶν ὁ θέλων καὶ ἐνεργῶν θεϊκῶς τε καὶ ἀνθρωπίνως. Ἐπειδὴ δὲ δύο φύσεις ἔχει θελητικὰς ὡς λογικὰς –πᾶν γὰρ λογικὸν θελητικόν τε καὶ αὐτεξούσιον–, δύο θελήσεις, ἥτοι θελήματα φυσικὰ ἐπ’ αὐτοῦ ἐροῦμεν. Θελητικὸς γὰρ ἐστὶν ὁ αὐτὸς κατ’ ἄμφω τὰς αὐτοῦ φύσεις· τὴν γὰρ φυσικῶς ἐνυπάρχουσαν ἡμῖν θελητικὴν δύναμιν ἀνέλαβε. Καὶ ἐπειδὴ εἷς ἐστὶν ὁ Χριστὸς καὶ ὁ αὐτὸς ὁ θέλων κατ’ ἑκατέραν φύσιν, τὸ αὐτὸ θελητὸν λέξομεν ἐπ’ αὐτοῦ οὐχ ὡς μόνον θέλοντος, ἀλλὰ φυσικῶς ὡς Θεὸς ἠθέλεν –οὐ γὰρ θεότητος τὸ θέλειν φαγεῖν, πιεῖν καὶ τὰ τοιαῦτα–, ἀλλὰ καὶ τὰ συστατικὰ τῶν τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, οὐκ ἐναντιότητι γνώμης, ἀλλ’ ἐν ιδιότητι φύσεων· τότε γὰρ ταῦτα φυσικῶς ἠθέλεν, ὅτε ἡ θεία αὐτοῦ θέλησις ἠθέλε καὶ παρεχώρει τῆι σαρκὶ πάσχειν καὶ πράττειν τὰ ἴδια. Ὅτι δὲ φυσικῶς πρόσεσι τῷ ἀνθρώπῳ ἡ θέλησις, ἐντεῦθεν δῆλον. Ὑπεξαίρουμένης τῆς θείας τρία εἶδη ζωῆς εἰσὶν· ἡ φυτικὴ, ἡ αἰσθητικὴ, ἡ νοερά. Τῆς μὲν οὖν φυτικῆς ἴδιον ἡ θρεπτικὴ, ἡ ἀυξητικὴ, ἡ γεννητικὴ κίνησις· τῆς δὲ αἰσθητικῆς ἡ κατ’ ὄρμην κίνησις, τῆς δὲ λογικῆς καὶ νοερᾶς ἡ αὐτεξούσιος. Εἰ οὖν κατὰ φύσιν πρόσεσι τῆι φυτικῇ ἢ θρεπτικῇ καὶ τῆι αἰσθητικῇ ἢ κατ’ ὄρμην κίνησις, κατὰ φύσιν ἄρα πρόσεσι καὶ τῆι λογικῇ καὶ νοερᾷ ἢ αὐτεξούσιος· αὐτεξουσιότης δὲ οὐδὲν ἕτερόν ἐστὶν, εἰ μὴ ἡ θέλησις· γεγωνὸς τοίνυν ὁ Λόγος σὰρξ ἔμψυχος, νοερά καὶ αὐτεξούσιος, γέγονε καὶ θελητικὸς. Ἐτι δὲ καὶ ἀδίδακτὰ εἰσι τὰ φυσικὰ· οὐδεὶς γὰρ λογίζεσθαι ἢ ζῆν ἢ πεινῆν ἢ διψῆν ἢ ὑπνοῦν μανθάνει. Οὕτε δὲ θέλειν μανθάνομεν· ὡστε φυσικὸν τὸ θέλειν. Καὶ πάλιν· εἰ ἐν τοῖς ἀλόγοις ἄγει μὲν ἡ φύσις, ἄγεται δὲ ἐν τῷ ἀνθρώπῳ ἐξουσιαστικῶς κατὰ θέλησιν κινουμένῳ, ἄρα φύσει θελητικὸς ὁ ἀνθρώπος. Καὶ πάλιν· εἰ κατ’ εἰκόνα τῆς μακαρίας καὶ ὑπερουσίου θεότητος ὁ ἀνθρώπος γεγένηται, αὐτεξούσιος δὲ φύσει καὶ θελητικὴ ἢ θεία φύσις, ἄρα καὶ ὁ ἀνθρώπος, ὡς αὐτῆς εἰκῶν, αὐτεξούσιος φύσει καὶ θελητικὸς· τὸ γὰρ αὐτεξούσιον θέλησιν ὠρίσαντο οἱ πατέρες. Ἐτι δὲ εἰ πᾶσιν ἀνθρώποις ἐνυπάρχει τὸ θέλειν καὶ οὐ τοῖς μὲν ἐνυπάρχει, τοῖς δὲ οὐκ ἐνυπάρχει, τὸ δὲ κοινῶς πᾶσιν ἐνθεωρούμενον φύσιν χαρακτηρίζει ἐν τοῖς ὑπ’ αὐτὸ ἀτόμοις, ἄρα φύσει θελητικὸς ὁ ἀνθρώπος. Καὶ αὖθις· εἰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον ἢ φύσις οὐκ ἐπιδέχεται, ἐπίσης δὲ πᾶσιν ἐνυπάρχει τὸ θέλειν καὶ οὐ τοῖς μὲν πλέον, τοῖς δὲ ἕλαττον, ἄρα φύσει θελητικὸς ὁ ἀνθρώπος· ὡστε, εἰ φύσει θελητικὸς ὁ ἀνθρώπος, καὶ ὁ Κύριος, οὐ μόνον καθὸ Θεός, ἀλλὰ καὶ καθὸ ἀνθρώπος γέγονε, φύσει θελητικὸς ἐστὶν. Ὡσπερ γὰρ τὴν ἡμετέραν φύσιν ἀνέλαβεν, οὕτω καὶ τὸ ἡμέτερον θέλημα φύσει ἀνείληφεν· καὶ κατὰ τοῦτο οἱ πατέρες τὸ ἡμέτερον ἐν ἑαυτῷ τυπῶσαι αὐτὸν ἔφησαν θέλημα. Εἰ φυσικὸν οὐκ ἔστι τὸ θέλημα, ἢ ὑποστατικὸν ἔσται ἢ παρὰ φύσιν· ἀλλ’ εἰ μὲν ὑποστατικόν, ἑτερόβουλος οὕτω γε ἔσται ὁ Υἱὸς τῷ Πατρὶ· μόνης γὰρ ὑποστάσεως χαρακτηριστικὸν τὸ ὑποστατικόν· εἰ δὲ παρὰ φύσιν, ἔκπτωσις τῆς φύσεως ἔσται τὸ θέλημα· φθαρτικὰ γὰρ τῶν κατὰ φύσιν τὰ παρὰ φύσιν. Ὁ τῶν ὅλων Θεὸς καὶ Πατὴρ ἢ καθὸ Πατὴρ θέλει ἢ καθὸ Θεός. Ἀλλ’ εἰ μὲν καθὸ Πατὴρ, ἄλλο αὐτοῦ ἔσται παρὰ τὸ τοῦ Υἱοῦ θέλημα· οὐ γὰρ Πατὴρ ὁ Υἱός. Εἰ δὲ καθὸ Θεός, Θεὸς δὲ ὁ Υἱός, Θεὸς δὲ καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, ἄρα τὸ θέλημα φύσεως, ἡγουν φυσικόν. Ἐτι, εἰ κατὰ τοὺς πατέρας, ὣν τὸ θέλημα ἓν, τούτων καὶ ἡ οὐσία μία, ἐν δὲ θέλημα τῆς θεότητος τοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς ἀνθρωπότητος αὐτοῦ, ἄρα μία καὶ ἡ αὐτὴ τούτων ἔσται καὶ ἡ οὐσία. Καὶ πάλιν· εἰ κατὰ τοὺς πατέρας ἢ τῆς φύσεως διαφορὰ τῷ ἐνὶ θελήματι οὐ διαφαίνεται,

ανάγκη ἢ ἐν θέλημα λέγοντας φυσικὴν ἐν Χριστῷ μὴ λέγειν διαφορὰν ἢ φυσικὴν λέγοντας διαφορὰν ἐν θέλημα μὴ λέγειν. Καὶ αὖθις· εἰ, καθὼς φησὶ τὸ θεῖον Εὐαγγέλιον, ἐλθὼν ὁ Κύριος εἰς τὰ μέρη Τύρου καὶ Σιδῶνος «καὶ εἰσελθὼν εἰς οἶκον οὐδένα ἠθέλησε γινῶναι καὶ οὐκ ἠδυνήθη λαθεῖν», εἰ τὸ θεῖον αὐτοῦ θέλημα παντοδύναμον, θελήσας δὲ λαθεῖν οὐ δεδύνηται, ἄρα καθὸ ἄνθρωπος θελήσας οὐκ ἠδυνήθη καὶ θελητικὸς ἦν καὶ καθὸ ἄνθρωπος. Καὶ πάλιν· «Ἐλθὼν», φησὶν, «εἰς τὸν τόπον» «εἶπε· Διψῶ». «Καὶ ἔδωκαν αὐτῷ οἶνον μετὰ χολῆς μεμιγμένον, καὶ γευσάμενος οὐκ ἠθέλησε πιεῖν». Εἰ μὲν οὖν καθὸ Θεὸς ἐδίψησε, καὶ γευσάμενος οὐκ ἠθέλησε πιεῖν, ἐμπαθῆς ἄρα καθὸ Θεός· πάθος γὰρ ἢ τε δίψα καὶ ἢ γεῦσις. Εἰ δὲ οὐ καθὸ Θεός, πάντως καθὸ ἄνθρωπος ἐδίψησε καὶ θελητικὸς ἦν καὶ καθὸ ἄνθρωπος. Καὶ ὁ μακάριος δὲ Παῦλος ὁ ἀπόστολος· «Γενόμενος», φησὶν, «ὑπήκοος μέχρι θανάτου, θανάτου δὲ σταυροῦ». Ἡ ὑπακοὴ τοῦ ὄντος θελήματός ἐστιν ὑποταγή, ἢ τοῦ μὴ ὄντος· οὐ γὰρ τὸ ἄλογον ὑπήκοον ἢ παρήκοον λέξομεν· ὑπήκοος δὲ γενόμενος τῷ Πατρὶ ὁ Κύριος οὐ καθὸ Θεὸς γέγονεν, ἀλλὰ καθὸ ἄνθρωπος. «Καθὸ γὰρ Θεὸς οὔτε ὑπήκοος οὔτε παρήκοος· τῶν ὑπὸ χεῖρα γὰρ ταῦτα», καθὼς ὁ θεηγόρος ἔφη Γρηγόριος. Θελητικὸς ἄρα καὶ καθὸ ἄνθρωπος ὁ Χριστός. Φυσικὸν δὲ τὸ θέλημα λέγοντες, οὐκ ἠναγκασμένον τοῦτο φαμεν, ἀλλ' αὐτεξούσιον· εἰ γὰρ λογικόν, πάντως καὶ αὐτεξούσιον. Οὐ μόνον γὰρ ἡ θεία καὶ ἄκτιστος φύσις οὐδὲν ἠναγκασμένον ἔχει, ἀλλ' οὐδὲ ἡ νοερά καὶ κτιστή. Τοῦτο δὲ δῆλον· φύσει γὰρ ὦν ἀγαθὸς ὁ Θεὸς καὶ φύσει δημιουργὸς καὶ φύσει Θεὸς οὐκ ἀνάγκη ταῦτά ἐστι· τίς γὰρ ὁ τὴν ἀνάγκην ἐπάγων; Δεῖ δὲ εἰδέναι, ὡς αὐτεξουσιότης ὁμωνύμως λέγεται, ἄλλως μὲν ἐπὶ Θεοῦ, ἄλλως δὲ ἐπὶ ἀγγέλων, καὶ ἄλλως ἐπὶ ἀνθρώπων. Ἐπὶ Θεοῦ μὲν γὰρ ὑπερουσίως, ἐπὶ δὲ ἀγγέλων ὡς συντρεχούσης τῆς ἕξις τῆς προχειρήσεως καὶ παρενθήκην ὅλως χρόνου μὴ παραδεχομένης· ἔχων γὰρ φυσικῶς τὸ αὐτεξούσιον ἀπαρεμποδίστως τούτῳ κέχρηται, μηδὲ τὴν ἐκ σώματος ἀντιπάθειαν ἔχων μηδὲ τὸν προσβάλλοντα. Ἐπὶ δὲ ἀνθρώπων ὡς χρονικῶς τῆς ἕξεως προεπινοουμένης τῆς ἐγχειρήσεως· αὐτεξούσιος μὲν γὰρ ἐστὶν ὁ ἄνθρωπος καὶ φυσικῶς ἔχει τὸ αὐτεξούσιον, ἔχει δὲ καὶ τὴν ἐκ τοῦ Διαβόλου προσβολὴν καὶ τὴν τοῦ σώματος κίνησιν. Διὰ οὖν τὴν προσβολὴν καὶ τὸ βάρος τοῦ σώματος ἐφυστερίζει ἢ προχειρήσει τῆς ἕξεως. Εἰ οὖν θέλων ὁ Ἀδὰμ ὑπήκουσε καὶ θελήσας ἔφαγεν, ἄρα πρωτοπαθῆς ἐν ἡμῖν ἢ θέλησις· εἰ δὲ πρωτοπαθῆς ἢ θέλησις, ταύτην δὲ μετὰ τῆς φύσεως ὁ Λόγος σαρκωθεὶς οὐκ ἀνέλαβεν, οὐκ ἄρα ἔξω τῆς ἀμαρτίας γεγόναμεν. Ἔτι δὲ εἰ ἔργον αὐτοῦ ἢ αὐτεξούσιος τῆς φύσεως ὑπάρχει δύναμις, ταύτην δὲ οὐκ ἀνέλαβεν, ἢ καταγνοὺς τῆς οἰκείας δημιουργίας ὡς οὐ καλῆς ἢ φθονήσας ἡμῖν τῆς κατ' αὐτὴν θεραπείας, ἡμᾶς μὲν τῆς παντελοῦς ἀποστερῶν θεραπείας, ἑαυτὸν δὲ ὑπὸ πάθος ὄντα δεικνύς τῷ μὴ θέλειν ἢ τῷ μὴ δύνασθαι τελείως σῶζειν. Ἀδύνατον δὲ ἐν τι σύνθετον ἐκ τῶν δύο θελημάτων λέγειν, ὡσπερ ἐκ τῶν φύσεων σύνθετον τὴν ὑπόστασιν. Πρῶτον μὲν ὅτι αἱ συνθέσεις τῶν ἐν ὑποστάσει ὄντων καὶ οὐ τῶν ἐτέρῳ λόγῳ καὶ οὐκ ἰδίῳ θεωρουμένων εἰσὶ· δεύτερον δέ, ὅτι, εἰ τῶν θελημάτων καὶ ἐνεργειῶν σύνθεσιν λέξομεν, καὶ τῶν ἄλλων φυσικῶν ιδιωμάτων σύνθεσιν εἰπεῖν ἀναγκασθῶμεθα, τοῦ ἀκτίστου καὶ τοῦ κτιστοῦ, τοῦ ἀοράτου καὶ ὁρατοῦ καὶ τῶν τοιούτων. Πῶς δὲ καὶ τὸ ἐκ τῶν θελημάτων σύνθετον θέλημα προσαγορευθήσεται; Ἀδύνατον γὰρ τὸ σύνθετον τῆς τῶν συντεθέντων ὀνομάζεσθαι προσηγορίᾳ, ἐπεὶ καὶ τὸ ἐκ τῶν φύσεων σύνθετον φύσιν προσαγορεύομεν καὶ οὐχ ὑπόστασιν; Ἔτι δὲ καὶ εἰ ἐν σύνθετον θέλημα ἐπὶ Χριστοῦ λέξομεν, θελήματι τοῦ Πατρὸς αὐτὸν χωρίζομεν· οὐ γὰρ σύνθετον τὸ τοῦ Πατρὸς θέλημα. Λείπεται τοίνυν εἰπεῖν μόνην τὴν ὑπόστασιν τοῦ Χριστοῦ σύνθετον καὶ κοινήν, ὡσπερ τῶν φύσεων, οὕτω καὶ τῶν φυσικῶν αὐτοῦ. Γνώμην δὲ καὶ προαίρεσιν ἐπὶ τοῦ Κυρίου λέγειν ἀδύνατον, εἴτερ κυριολεκτεῖν βουλόμεθα. Ἡ γνώμη γὰρ μετὰ τὴν περὶ τοῦ ἀγνωστοῦ ζήτησιν καὶ βούλευσιν, ἥτοι βουλὴν καὶ κρίσιν πρὸς τὸ κριθὲν ἐστὶ διάθεσις· μεθ' ἣν ἢ προαίρεσις ἐκλεγομένη καὶ αἰρουμένη πρὸ τοῦ ἐτέρου τὸ ἕτερον. Ὁ δὲ Κύριος οὐ ψιλὸς ὦν ἄνθρωπος ἀλλὰ καὶ Θεὸς καὶ πάντα εἰδὼς ἀνενδεῆς σκέψεως καὶ ζητήσεως καὶ βουλῆς ὑπῆρχε καὶ κρίσεως καὶ φυσικῶς τὴν τε πρὸς τὸ καλὸν εἶχεν οἰκείωσιν καὶ τὴν πρὸς τὸ κακὸν ἀλλοτριώσιν. Οὕτω γοῦν καὶ Ἡσαΐας φησὶν, ὅτι «πρὶν ἢ γινῶναι τὸ παιδίον ἢ προελῆσθαι πονηρὰ, ἐκλέγεται τὸ ἀγαθόν· διότι πρὶν ἢ γινῶναι τὸ

παιδίον ἀγαθόν ἢ κακόν, ἀπειθεῖ πονηρίᾳ τοῦ ἐκλέξασθαι τὸ ἀγαθόν». Τὸ γὰρ «πρὶν» δηλοῖ, ὅτι οὐ καθ' ἡμᾶς ζητήσας καὶ βουλευσάμενος, ἀλλὰ Θεὸς ὢν καὶ θεϊκῶς καὶ τὸ κατὰ σάρκα ὑποστάς, τουτέστι καθ' ὑπόστασιν ἠνωμένος τῇ σαρκί, αὐτῷ τῷ εἶναι καὶ τὸ πάντα εἰδέναι τὸ ἐκ φύσεως εἶχεν ἀγαθόν· φυσικαὶ γὰρ εἰσιν αἱ ἀρεταὶ καὶ φυσικῶς καὶ ἐπίσης πᾶσιν ἐνυπάρχουσιν, εἰ καὶ μὴ πάντες ἐπίσης ἐνεργοῦμεν τὰ τῆς φύσεως· ἐκ τοῦ κατὰ φύσιν γὰρ εἰς τὸ παρὰ φύσιν διὰ τῆς παραβάσεως ἠλάσαμεν. Ὁ δὲ Κύριος ἐκ τοῦ παρὰ φύσιν εἰς τὸ κατὰ φύσιν ἡμᾶς ἐπανήγαγε· τοῦτο γὰρ ἐστὶ τὸ «κατ' εἰκόνα καὶ καθ' ὁμοίωσιν». Καὶ ἡ ἄσκησις δὲ καὶ οἱ ταύτης πόνοι οὐ πρὸς τὸ ἐπικτήσασθαι τὴν ἀρετὴν ἔξωθεν ἐπέισακτον οὔσαν ἐπενοήθησαν, ἀλλὰ πρὸς τὸ τὴν ἐπέισακτον καὶ παρὰ φύσιν κακίαν ἀποβαλέσθαι, ὡσπερ καὶ τὸν τοῦ σιδήρου ἰὸν οὐ φυσικὸν ὄντα, ἀλλ' ἐξ ἀμελείας ἐπιγενόμενον, διὰ μόχθου ἀποβάλλοντες τὴν φυσικὴν τοῦ σιδήρου λαμπρότητα ἐμφανίζομεν. Ἰστέον δέ, ὡς τὸ τῆς γνώμης ὄνομα πολύτροπον καὶ πολυσήμαντόν ἐστι. Ποτὲ μὲν γὰρ δηλοῖ τὴν παραίνεσιν, ὡς φησὶν ὁ θεῖος ἀπόστολος· «Περὶ δὲ τῶν παρθένων ἐπιταγὴν Κυρίου οὐκ ἔχω, γνώμην δὲ δίδωμι» ποτὲ δὲ βουλήν, ὡς ὅταν φησὶν ὁ προφήτης Δαυὶδ· «Ἐπὶ τὸν λαόν σου κατεπανουργέυσαντο γνώμην», ποτὲ δὲ ψῆφον, ὡς ὁ Δανιὴλ· «Περὶ τίνος ἐξῆλθεν ἡ γνώμη ἡ ἀναιδὴς αὕτη;» ποτὲ δὲ ἐπὶ πίστεως ἢ δόξης ἢ φρονήματος, καὶ ἀπλῶς εἰπεῖν, κατὰ εἴκοσιν ὀκτώ σημαίνόμενα λαμβάνεται τὸ τῆς γνώμης ὄνομα».

Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ, Διαλεκτικά, PG. 94, 616B:

«...ἢ (ενν. τὸ ἐνυπόστατο) τὸ σὺν ἄλλῳ διαφόρῳ κατὰ τὴν οὐσίαν εἰς ὄλου τινὸς γένεσιν συντιθέμενον καὶ μίαν ἀποτελοῦν ὑπόστασιν σύνθετον, οἷον ὁ ἄνθρωπος ἐκ ψυχῆς ἐστὶ καὶ σώματος συντεθειμένος· οὔτε ἡ ψυχὴ μόνη λέγεται ὑπόστασις οὔτε τὸ σῶμα ἀλλὰ ἐνυπόστατα, τὸ δὲ ἐξ ἀμφοτέρων ἀποτελούμενον ὑπόστασις ἀμφοτέρων».

Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ, Διαλεκτικά, PG. 94, 616BC-617A:

«Λέγεται πάλιν ἐνυπόστατον ἢ ὑφ' ἐτέρας ὑποστάσεως προσληφθεῖσα φύσις καὶ ἐν αὐτῇ ἐσχηκίᾳ τὴν ὑπαρξιν. Ὅθεν καὶ ἡ σὰρξ τοῦ Κυρίου μὴ ὑποστάσα καθ' ἑαυτὴν μηδὲ πρὸς καιροῦ ῥοπήν οὐχ ὑπόστασις ἀλλὰ μᾶλλον ἐνυπόστατόν ἐστιν· ἐν γὰρ τῇ ὑποστάσει τοῦ Θεοῦ Λόγου ὑπέστη προσληφθεῖσα ὑπ' αὐτῆς καὶ ταύτην καὶ ἔσχε καὶ ἔχει ὑπόστασιν».

Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ Λόγος πρὸς τοὺς ἀποβαλλομένους τὰς σεπτὰς καὶ ἀγίας εἰκόνας Γ, 8-23, PG 94

«... Πιστεύω εἰς ἓνα θεόν, μίαν τῶν πάντων ἀρχὴν, ἄναρχον, ἄκτιστον, ἀνώλεθρον καὶ ἀθάνατον, αἰώνιον καὶ αἰδίον, ἀκατάληπτον, ἀσώματον, ἀόρατον, ἀπερίγραπτον, ἀσχημάτιστον, μίαν ὑπερούσιον οὐσίαν, ὑπέρθεον θεότητα, ἐν τρισὶν ὑποστάσεσι, πατρὶ καὶ υἱῷ καὶ ἀγίῳ πνεύματι, καὶ τούτῳ μόνῳ λατρεύω καὶ τούτῳ μόνῳ προσάγω τὴν τῆς λατρείας προσκύνησιν. Ἐνὶ θεῷ προσκυνῶ, μιᾷ θεότητι, ἀλλὰ καὶ τριάδι λατρεύω ὑποστάσεων, θεῷ πατρὶ καὶ θεῷ υἱῷ σεσαρκωμένῳ καὶ θεῷ ἀγίῳ πνεύματι, ἐνὶ θεῷ. Οὐ προσκυνῶ τῇ κτίσει παρὰ τὸν κτίσαντα, ἀλλὰ προσκυνῶ τὸν κτίστην κτισθέντα τὸ κατ' ἐμὲ καὶ εἰς κτίσιν ἀταπεινώτως καὶ ἀκαθαιρέτως κατεληλυθότα, ἵνα τὴν ἐμὴν δοξάσῃ φύσιν καὶ θείας κοινωνὸν ἐπεργάσῃται φύσεως. Συμπροσκυνῶ τῷ βασιλεῖ καὶ θεῷ τὴν ἀλουργίδα τοῦ σώματος οὐχ ὡς ἱμάτιον οὐδ' ὡς τέταρτον πρόσωπον (ἄπαγε) ἀλλ' ὡς ὁμόθεον χρηματίσασαν καὶ γενομένην, ὅπερ τὸ χρῖσαν, ἀμεταβλήτως· οὐ γὰρ θεότης ἢ φύσις γέγονε τῆς σαρκός, ἀλλ' ὡσπερ ὁ λόγος σὰρξ ἀτρέπτως γέγονε μείνας, ὅπερ ἦν, οὕτω καὶ ἡ σὰρξ λόγος γέγονεν οὐκ ἀπολέσασα τοῦθ', ὅπερ ἐστὶ, ταυτιζομένη δὲ μᾶλλον πρὸς τὸν λόγον καθ' ὑπόστασιν. Διὸ θαρρῶν εἰκονίζω θεὸν τὸν ἀόρατον οὐχ ὡς ἀόρατον, ἀλλ' ὡς ὁρατὸν δι' ἡμᾶς γενόμενον μεθέξει σαρκός τε καὶ αἵματος. Οὐ τὴν ἀόρατον εἰκονίζω θεότητα, ἀλλ' εἰκονίζω θεοῦ τὴν ὁραθεῖσαν σάρκα...».

«... Πῶς εἰκονισθήσεται τὸ ἀόρατον; Πῶς εἰκασθήσεται τὸ ἀνεύκαστον; Πῶς γραφήσεται τὸ ἄποσον καὶ ἀμέγεθες καὶ ἀόριστον; Πῶς ποιωθήσεται τὸ ἀνείδεον; Πῶς

χρωματουργηθήσεται τὸ ἀσώματον; Τί οὖν τὸ αἰνιγματικῶς μνησόμενον; Δῆλον ὡς, ὅταν ἴδῃς διὰ σὲ γενόμενον ἄνθρωπον τὸν ἀσώματον, τότε δράσεις τῆς ἀνθρωπίνης μορφῆς τὸ ἐκτύπωμα· ὅταν ὁρατὸς σαρκὶ ὁ ἀόρατος γένηται, τότε εἰκονίσεις τὸ τοῦ ὁραθέντος ὁμοίωμα· ὅτε ὁ ἀσώματος καὶ ἀσημάτιστος ἄποσός τε καὶ ἀπῆλικος καὶ ἀμεγέθης ὑπεροχῆ τῆς ἑαυτοῦ φύσεως ὁ ἐν μορφῇ θεοῦ ὑπάρχων μορφὴν δούλου λαβὼν ταύτη συσταλῆ πρὸς ποσότητά τε καὶ πηλικότητα καὶ χαρακτῆρα περιιθται σώματος, τότε ἐν πίναξί χάραττε καὶ ἀνατίθει πρὸς θεωρίαν τὸν ὁραθῆναι καταδεξάμενον. Χάραττε τούτου τὴν ἄφατον συγκατάβασιν, τὴν ἐκ παρθένου γέννησιν, τὴν ἐν Ἰορδάνῃ βάπτισιν, τὴν ἐν Θαβῶρ μεταμόρφωσιν, τὰ πάθη τὰ τῆς ἀπαθείας πρόξενα, τὰ θαύματα, τὰ τῆς θείας αὐτοῦ σύμβολα φύσεως δι' ἐνεργείας σαρκὸς ἐνεργεία θεία πραττόμενα, τὸν σταυρὸν τὸν σωτήριον, τὴν ταφήν, τὴν ἀνάστασιν, τὴν εἰς οὐρανοὺς ἀνοδον. Πάντα γράφε καὶ λόγῳ καὶ χρώμασι...».

«... Οὐ προσκυνῶ τῇ ὕλῃ, προσκυνῶ δὲ τὸν τῆς ὕλης δημιουργόν, τὸν ὕλην δι' ἐμὲ γενόμενον καὶ ἐν ὕλῃ τὴν κατοίκησιν θέμενον καὶ δι' ὕλης τὴν σωτηρίαν μου ἐργασάμενον. «Ὁ γὰρ λόγος σὰρξ ἐγένετο καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν.» Πᾶσι δὲ δῆλον, ὅτι ἡ σὰρξ ὕλη καὶ κτίσμα ἐστίν. Σέβω οὖν τὴν ὕλην καὶ δι' αἰδοῦς ἄγω καὶ προσκυνῶ, δι' ἧς ἡ σωτηρία μου γέγονε, σέβω δὲ οὐχ ὡς θεόν, ἀλλ' ὡς θείας ἐνεργείας καὶ χάριτος ἔμπλεων. Ἦ οὐχ ὕλη τὸ τοῦ σταυροῦ ξύλον τὸ τρισόλβιον τε καὶ τρισμακάριστον; Ἦ οὐχ ὕλη τὸ ὄρος τὸ σεπτὸν καὶ ἅγιον, ὁ τοῦ κρανίου τόπος; Ἦ οὐχ ὕλη ἡ ζωηφόρος πέτρα, ὁ τάφος ὁ ἅγιος, ἡ πηγὴ τῆς ἡμῶν ἀναστάσεως; Ἦ οὐχ ὕλη τὸ μέλαν καὶ τὰ τῶν εὐαγγελίων δέρματα; Ἦ οὐχ ὕλη ἡ ζωοποιὸς τράπεζα ἢ τὸν ἄρτον ἡμῖν τῆς ζωῆς χορηγοῦσα; Ἦ οὐχ ὕλη ὁ χρυσός τε καὶ ὁ ἄργυρος, ἐξ ὧν σταυροὶ τε καὶ πίνακες ἅγιοι κατασκευάζονται καὶ ποτήρια; Ἦ οὐχ ὕλη πρὸ τούτων ἀπάντων τὸ τοῦ κυρίου μου σῶμα καὶ αἷμα; Ἦ πάντων τούτων ἄνελε τὸ σέβας καὶ τὴν προσκύνῃσιν ἢ παραχώρει τῇ ἐκκλησιαστικῇ παραδόσει καὶ τὴν τῶν εἰκόνων προσκύνῃσιν θεοῦ καὶ φίλων θεοῦ ὀνόματι ἀγιαζομένων καὶ διὰ τοῦτο θείου πνεύματος ἐπισκιαζομένων χάριτι. Εἰ διὰ τὸν νόμον τὰς εἰκόνας ἀπαγορεύεις, ὦρα σοι καὶ σαββατίζειν καὶ περιτέμνεσθαι—ταῦτα γὰρ ἀπαραχωρήτως ὁ νόμος κελεύει—καὶ πάντα τὸν νόμον τηρεῖν καὶ μὴ ἑορτάζειν τὸ πάσχα κυρίου ἔξω Ἱερουσαλήμ— ἀλλὰ γινώτε, ὡς, ἐὰν τὸν νόμον τηρῆτε, Χριστὸς ὑμᾶς οὐδὲν ὠφελεῖ—, ὦρα σοι καὶ τὴν τοῦ ἀδελφοῦ γυναῖκα πρὸς γάμον ἄγεσθαι καὶ ἐγείρειν σπέρμα τῷ ἀδελφῷ καὶ μὴ ἄδειν τὴν ᾠδὴν κυρίου ἐπὶ γῆς ἄλλοτρίας. Ἀλλ' ἄπαγε· «οἵτινες γὰρ ἐν νόμῳ δικαιοῦσθε, τῆς χάριτος ἐξεπέσατε.» 1,212,15 Ἰστοροῦμεν Χριστὸν τὸν βασιλέα καὶ κύριον οὐ γυμνοῦντες αὐτὸν τοῦ στρατεύματος· στρατὸς γὰρ τοῦ κυρίου οἱ ἅγιοι. Γυμνωσάτω ἑαυτὸν τοῦ οἰκείου στρατεύματος ὁ ἐπίγειος βασιλεὺς καὶ τότε τὸν ἑαυτοῦ βασιλέα καὶ κύριον. Ἀποθέσθω τὴν ἀλουργίδα καὶ τὸ διάδημα καὶ τότε τῶν κατὰ τοῦ τυράννου ἀριστευσάντων καὶ βασιλευσάντων τῶν παθῶν τὸ σέβας περιαιρείτω. Εἰ γὰρ κληρονόμοι θεοῦ καὶ συγκληρονόμοι Χριστοῦ καὶ τῆς θείας δόξης καὶ βασιλείας κοινωνοὶ ἔσονται, πῶς οὐχὶ καὶ τῆς ἐπὶ γῆς δόξης συμμετοχοὶ γένωνται οἱ φίλοι Χριστοῦ; «Οὐ λέγω ὑμᾶς δούλους», φησὶν ὁ θεός, «ὑμεῖς φίλοι μου ἐστε.» Τῆς οὖν δεδομένης αὐτοῖς παρὰ τῆς ἐκκλησίας τιμῆς στερήσωμεν αὐτούς; Ἦ θρασείας χειρός. Ἦ τολμηρᾶς γνώμης ἀνταιρούσης θεῷ καὶ τοῖς αὐτοῦ ἀντιπραττούσης προστάγμασιν. Οὐ προσκυνεῖς εἰκόνη, μηδὲ τῷ υἱῷ τοῦ θεοῦ προσκύνει, «ὅς ἐστὶν εἰκὼν τοῦ ἀοράτου θεοῦ» ζῶσα καὶ χαρακτῆρ ἀπαράλλακτος».

«...Οὐχ ἠνώθη φύσει ἀγγέλων ὁ θεός, ἠνώθη δὲ φύσει ἀνθρώπων. Οὐκ ἐγένετο ὁ θεὸς ἄγγελος, ἐγένετο δὲ ὁ θεὸς φύσει καὶ ἀληθεῖα ἄνθρωπος. «Οὐ γὰρ δὴ που ἀγγέλων ἐπιλαμβάνεται, ἀλλὰ σπέρματος Ἀβραὰμ ἐπιλαμβάνεται.» Οὐκ ἐγένετο φύσις ἀγγέλων υἱὸς θεοῦ καθ' ὑπόστασιν, ἐγένετο δὲ φύσις ἀνθρώπου υἱὸς θεοῦ καθ' ὑπόστασιν. Οὐ μετέσχον ἄγγελοι οὐδὲ ἐγένοντο θείας κοινωνοὶ φύσεως, ἀλλ' ἐνεργείας καὶ χάριτος, ἄνθρωποι δὲ μετέχουσι καὶ κοινωνοὶ θείας φύσεως γίνονται, ὅσοι μεταλαμβάνουσι τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ τὸ ἅγιον καὶ πίνουσι τὸ αἷμα αὐτοῦ τὸ τίμιον· θεότητι γὰρ καθ' ὑπόστασιν ἥνεται καὶ δύο φύσεις ἐν τῷ μεταλαμβανομένῳ ὑφ' ἡμῶν σώματι τοῦ Χριστοῦ ἠνωμένοι καθ' ὑπόστασιν εἰσὶν ἀδιασπᾶστος καὶ τῶν δύο φύσεων μετέχομεν, τοῦ σώματος σωματικῶς, τῆς θεότητος

πνευματικῶς, μᾶλλον δὲ ἀμφοῖν κατ' ἄμφω, οὐ καθ' ὑπόστασιν ταυτιζόμενοι (ὑφιστάμεθα γὰρ πρῶτον καὶ τότε ἐνούμεθα), ἀλλὰ κατὰ συνανάκρασιν τοῦ σώματος καὶ αἵματος. Καὶ πῶς οὐ μείζονες ἀγγέλων οἱ φυλάττοντες διὰ τῆς τηρήσεως τῶν ἐντολῶν εἰλικρινῆ τὴν ἔνωσιν; Ἡ μὲν φύσις ἡμῶν βραχὺ τι παρ' ἀγγέλου ἡλαττωμένη διὰ τὸν θάνατον καὶ τὴν τοῦ σώματος παχύτητα, ἀλλ' εὐδοκία καὶ συναφεία θεοῦ γέγονεν ἀγγέλων μείζων· παρίστανται γὰρ αὐτῇ μετὰ φόβου καὶ τρόμου ἄγγελοι καθημένη ἐπὶ τοῦ θρόνου τῆς δόξης ἐν τῷ Χριστῷ καὶ παραστήσονται ἔντρομοι ἐν τῇ κρίσει· οὐ συγκαθεύδοντες οὐδὲ κοινωνοὶ τῆς θείας δόξης ὑπὸ τῆς γραφῆς ἐρρήθησαν («εἰσὶ γὰρ πάντες λειτουργικὰ πνεύματα, εἰς διακονίαν ἀποστελλόμενα διὰ τοὺς μέλλοντας κληρονομεῖν σωτηρίαν») οὐδ' ὅτι συμβασιλεύσουσιν οὐδ' ὅτι συνδοξασθήσονται οὐδ' ὅτι ἐπὶ τῆς τραπέζης τοῦ πατρὸς καθίσουσιν, οἱ δὲ ἅγιοι υἱοὶ θεοῦ, υἱοὶ τῆς βασιλείας καὶ κληρονόμοι θεοῦ καὶ συγκληρονόμοι Χριστοῦ. Τιμῷ οὖν τοὺς ἁγίους καὶ συνδοξάζω τοὺς δούλους καὶ φίλους καὶ συγκληρονόμους Χριστοῦ, τοὺς δούλους ἐκ φύσεως καὶ φίλους ἐκ προαιρέσεως καὶ υἱοὺς καὶ κληρονόμους ἐκ θείας χάριτος, ὡς φησιν ὁ κύριος πρὸς τὸν πατέρα».

Ὅρος Δογματικός, τῆς ἐβδόμης οἰκουμενικῆς συνόδου τῆς ἐν Νικαίᾳ τὸ δεύτερον συνεληθούσης τῷ 787

«... [8] Τούτων οὕτως ἐχόντων, τὴν βασιλικὴν ὡς περ ἐρχόμενοι τρίβον, ἐπακολουθοῦντες τῇ θεηγόρῳ διδασκαλίᾳ τῶν ἁγίων πατέρων ἡμῶν καὶ τῇ παραδόσει τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας –τοῦ γὰρ ἐν αὐτῇ οἰκήσαντος ἁγίου πνεύματος εἶναι ταύτην γινώσκομεν–, ὀρίζομεν οὖν σὺν ἀκριβείᾳ πάσῃ καὶ ἐμμελείᾳ παραπλησίως τῷ τύπῳ τοῦ τιμίου καὶ ζωοποιῦ σταυροῦ ἀνατίθεσθαι τὰς σεπτὰς καὶ ἁγίας εἰκόνας τὰς ἐκ χρωμάτων καὶ ψηφίδος καὶ ἐτέρας ὕλης ἐπιτηδείως ἐχούσης ἐν ταῖς ἁγίαις τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίαις, ἐν ἱεροῖς σκεύεσι καὶ ἐσθῆσι τοίχοις τε καὶ σανίσιν, οἴκοις τε καὶ ὁδοῖς, τῆς τε τοῦ Κυρίου καὶ θεοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ εἰκόνας καὶ τῆς ἀχράντου δεσποίνης ἡμῶν καὶ ἁγίας θεοτόκου τιμίων τε ἀγγέλων καὶ πάντων ἁγίων καὶ ὁσίων ἀνδρῶν –ὅσω γὰρ συνεχῶς δι' εἰκονικῆς ἀνατυπώσεως ὀρῶνται, τοσοῦτον καὶ οἱ ταύτας θεώμενοι διανίστανται πρὸς τὴν τῶν πρωτοτύπων μνήμην τε καὶ ἐπιπόθησιν– [9] καὶ ταύταις ἀσπασμὸν καὶ τιμητικὴν προσκύνησιν ἀπονέμειν –οὐ μὴν τὴν κατὰ πίστιν ἡμῶν ἀληθινὴν λατρείαν, ἣ πρέπει μόνῃ τῇ θείᾳ φύσει, ἀλλ' ὄν τρόπον τῷ τύπῳ τοῦ τιμίου καὶ ζωοποιῦ σταυροῦ καὶ τοῖς ἁγίοις εὐαγγελίοις καὶ τοῖς λοιποῖς ἱεροῖς ἀναθήμασι– καὶ θυμιαμάτων καὶ φώτων προσαγωγὴν πρὸς τὴν τούτων τιμὴν ποιεῖσθαι, καθὼς καὶ τοῖς ἀρχαίοις εὐσεβῶς εἴθισται.

[9] «Ἡ γὰρ τῆς εἰκόνας τιμὴ ἐπὶ τὸ πρωτότυπον διαβαίνει», καὶ ὁ προσκυνῶν τὴν εἰκόνα προσκυνεῖ ἐν αὐτῇ τοῦ ἐγγραφομένου τὴν ὑπόστασιν. οὕτω γὰρ κρατύνεται ἡ τῶν ἁγίων πατέρων ἡμῶν διδασκαλία, εἴτουν παράδοσις τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας τῆς ἀπὸ περάτων εἰς πέρατα δεξαμένης τὸ εὐαγγέλιον. οὕτω τῷ ἐν Χριστῷ λαλήσαντι Παύλῳ καὶ πάσῃ τῇ θείᾳ ἀποστολικῇ ὁμηγύρει καὶ πατρικῇ ἀγιότητι ἐξακολουθοῦμεν κρατοῦντες τὰς παραδόσεις ἃς παρειλήφαμεν· οὕτω τοὺς ἐπινικίους τῇ ἐκκλησίᾳ προφητικῶς κατεπάδομεν ὕμνους· «Χαῖρε σφόδρα, θύγατερ Σιών, κήρυσσε, θύγατερ Ἰερουσαλήμ· τέρπου καὶ εὐφραίνου ἐξ ὅλης τῆς καρδίας σου· περιεῖλε Κύριος ἐκ σοῦ τὰ ἀδικήματα τῶν ἀντικειμένων σοι, λελύτρωσαι ἐκ χειρὸς ἐχθρῶν σου· Κύριος βασιλεὺς ἐν μέσῳ σου· οὐκ ὄψει κακὰ οὐκέτι», καὶ εἰρήνη ἐπὶ σοὶ εἰς τὸν αἰῶνα χρόνον.

[10] Τοὺς οὖν τολμῶντας ἐτέρως φρονεῖν ἢ διδάσκειν ἢ κατὰ τοὺς ἐνάγεις αἰρετικούς τὰς ἐκκλησιαστικὰς παραδόσεις ἀθετεῖν καὶ καινοτομίαν τινὰ ἐπινοεῖν ἢ ἀποβάλλεσθαι τι ἐκ τῶν ἀνατεθειμένων τῇ ἐκκλησίᾳ, εὐαγγέλιον ἢ τύπον τοῦ σταυροῦ ἢ εἰκονικὴν ἀναζωγράφησιν ἢ ἅγιον λείψανον μάρτυρος, ἢ ἐπινοεῖν σκολιῶς καὶ πανούργως πρὸς τὸ ἀνατρέψαι μίαν τινὰ τῶν ἐνθέσμων παραδόσεων τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας, ἔτι γε μὴν ὡς κοινοῖς χρῆσθαι τοῖς ἱεροῖς κειμηλίοις ἢ τοῖς εὐαγέσι μοναστηρίοις, ἐπισκόπους μὲν ὄντας ἢ κληρικούς καθαιρεῖσθαι προστάσσομεν, μονάζοντας δὲ ἢ λαϊκοὺς τῆς κοινωνίας ἀφορίζεσθαι».